

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Інститут філології

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор
з науково-методичної та
навчальної роботи

О. Б. Жильцов 2017 р.

**ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО ЕКЗАМЕНУ
З СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ
ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Освітній рівень – перший (бакалаврський)
напрямок підготовки 6.020303 Філологія (українська мова та література)

(денна форма навчання)

Затверджено
на засіданні кафедри української мови

протокол № 11 від «8» лютого 2017 р.

Завідувач кафедри

на засіданні кафедри української
літератури і компаративістики

протокол № 6 від «8» лютого 2017 р.

Завідувач кафедри

Київ – 2017

ЗМІСТ

Вступ

1. Загальні вимоги до атестації
2. Етапи та загальний зміст комплексного кваліфікаційного екзамену
3. Організація діагностики якості підготовки (атестація)
4. Критерії оцінювання якості підготовки
5. Методичне забезпечення атестації

Список рекомендованої літератури

Упорядники:

з української літератури та методики навчання:

доктор філологічних наук, професор Бондарева О. Є.,

доктор філологічних наук, професор Єременко О. В.,

доктор філологічних наук, професор Бровко О. О.,

доктор філологічних наук, професор Віннікова Н.М.,

кандидат філологічних наук, доцент Борисенко К.Г.,

кандидат філологічних наук, доцент Волошук Л.В.,

кандидат філологічних наук, доцент Кудряшова О.В.,

кандидат педагогічних наук, доцент Удовиченко Л.М.,

кандидат філологічних наук, доцент Хамедова О. А.,

кандидат філологічних наук, доцент Сінченко О.Д.,

старший викладач Блохіна Н.О.

з української мови та методики навчання:

доктор педагогічних наук, професор Караман С.О.,

кандидат педагогічних наук, професор Караман О.В.,

доктор педагогічних наук, професор Горошкіна О. М.,

доктор філологічних наук, професор Стишов О. А.

доктор педагогічних наук, професор Яворська С.Т.,

кандидат філологічних наук, доцент Доценко О.Л.,

кандидат педагогічних наук, доцент Дика Н.М.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Професійна підготовка здобувача вищої освіти – це формування розвиненої, компетентної, здатної швидко адаптуватися до динамічних умов діяльності особистості на основі удосконалення змісту й технологій навчання студента.

Комплексний екзамен з української мови та літератури з методиками їх навчання є важливим завершальним етапом у підготовці фахівця. Мета цього іспиту полягає не лише в перевірці знань випускників, їх готовності до практичної діяльності за спеціальністю, але й у стимулюванні їх подальшого саморозвитку й самовдосконалення. Планомірна самотійна робота студентів, особливо під час підготовки до комплексного екзамену, допомагає систематизувати, глибше осмислити і закріпити знання, отримані в процесі вивчення тієї чи тієї дисципліни.

На комплексний екзамен виносяться основні питання з сучасної української мови, теорії та історії української літератури, методик їх навчання. Це дасть змогу перевірити рівень підготовки майбутніх учителів-словесників, виявити їхнє вміння самотійно поповнювати свої знання, орієнтуватися у швидкому потоці наукової інформації з питань мовознавства, літературознавства та методик викладання української мови і літератури.

Екзамен повинен виявити, якою мірою майбутні вчителі опанували основні розділи науки про сучасну українську літературну мову, оволоділи культурою українського літературного мовлення, як глибоко усвідомили основні процеси і шляхи формування й розвитку української національної мови, її зв'язок з іншими мовами, засвоїли теоретичний матеріал спецкурсів.

У системі підготовки майбутнього вчителя-словесника важливе місце посідає «Методика викладання української мови», що визначає зміст, принципи, методи і прийоми навчання мови, шляхи й закономірності засвоєння учнями знань, формування умінь і навичок, що забезпечує формування комунікативної компетентності учнів, виховання високого рівня мовленнєвої культури.

Важливість мовознавчих та лінгводидактичних дисциплін зумовлює винесення їх на комплексні екзамени, що є завершальним етапом у підготовці майбутнього вчителя-словесника, засобом перевірки його знань і виявлення рівня сформованості умінь і навичок та готовності до самотійної роботи в школі. На комплексних екзаменах студент-випускник має виявити знання, вміння та навички з лінгвістики та лінгводидактики.

Навчальному курсу «Історія української літератури» належить одне з найважливіших місць з-поміж дисциплін, що вивчаються при підготовці фахівців-філологів у вищих навчальних закладах України. Програма екзамену охоплює матеріал, пов'язаний з вивченням вступу до літературознавства, тенденцій розвитку історії української літератури, методики викладання української літератури.

Особливе місце методики навчання літератури в системі дисциплін навчального плану підготовки учителя-україніста, тісний зв'язок з усіма

дисциплінами літературознавчого і психолого-педагогічного циклу зумовлюють необхідність конкретизації змісту кожного питання, що є в програмі, з таких позицій: вивчення будь-якого історико-літературного явища в школі треба розглядати, спираючись на досягнення сучасного літературознавства; дидактичні вимоги до уроку, до вибору методів і прийомів навчання співвідносити зі специфікою літератури як шкільної дисципліни; конкретні методичні рекомендації давати з урахуванням пізнавально-вікових особливостей учнів.

На комплексний екзамен виносяться питання, найбільш важливі для виявлення рівня теоретичної та методичної компетенції майбутнього вчителя української мови і літератури.

Програма покликана надати допомогу студентам при підготовці до екзамену: визначити та систематизувати зміст дисципліни методика навчання української літератури, виділити стрижневі питання й акцентувати на них увагу, тим самим забезпечивши систематизацію матеріалу і можливість самоконтролю.

З метою підвищення ефективності програми як навчально-методичного документа до неї також включені списки рекомендованої літератури.

У програмі не названі практичні уміння, якими має володіти студент, адже такою перевіркою випускника була педагогічна практика. На комплексному іспиті оцінка сформованості вмінь проводиться опосередковано, критерії її визначення – правильність уявлень студента про функціональний характер того чи іншого вміння, його роль в організації навчального процесу.

Рекомендована програма складена з урахуванням вимог, що висувуються до студентів на випускному екзамені, з метою виявлення різнобічних і глибоких знань з циклу фахових дисциплін.

Комплексний екзамен для студентів напряму підготовки 6.020303 *Філологія (українська мова та література)* (ОКР «бакалавр», денна форма навчання) проводиться в усній формі.

Випускник повинен засвідчити уміння застосовувати набуті знання на практиці, розкривати закономірності еволюції мовних одиниць і категорій з умінням виокремити етапи тих чи інших наукових парадигм. Актуальним постає завдання відповідності вимог комплексної атестації випускників вимогам сучасної школи.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО АТЕСТАЦІЇ

3.1. Атестація випускників за напрямом *6.020303 Філологія (українська мова та література)* здійснюється за допомогою засобів об'єктивного контролю ступеня досягнення цілей освітньо-професійної підготовки.

3.2. Атестація здійснюється на підставі оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників, передбачених освітньо-кваліфікаційною характеристикою бакалавра за напрямом *6.020303 Філологія (українська мова та література)*, з використанням загальнокомплексних методів комплексної діагностики: складання комплексного кваліфікаційного комплексного іспиту з фаху.

3.3. Інформаційною базою, на підставі якої формуються засоби об'єктивного контролю ступеня досягнення кінцевих цілей освітньо-професійної підготовки, є змістовні модулі дисциплін.

3.4. Атестація якості підготовки бакалавра з філології (українська мова та література) щодо встановлення фактичної відповідності рівня освітньої підготовки вимогам ОКХ здійснюється після виконання студентами навчального плану у повному обсязі Екзаменаційною комісією вищого навчального закладу з цього фаху. Голову ЕК затверджує Вчена рада Університету.

Діагностика якості підготовки бакалаврів здійснюється під час атестації бакалаврів у терміни, що передбачені навчальним планом.

РОЗДІЛ 2. ЕТАПИ ТА ЗАГАЛЬНИЙ ЗМІСТ КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

4.1. Комплексний кваліфікаційний екзамєн, що передбачає виконання певних атестаційних кваліфікаційних завдань, є адекватною формою кваліфікаційних випробувань, яка об'єктивно і надійно визначає рівень освітньої та професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів, оцінювання ступеня досягнення кінцевих цілей освітньо-професійної підготовки студентів відповідно до об'єктивних критеріїв.

Зміст теоретичних і практичних питань і завдань, що виносяться на екзамєн, орієнтується на діагностику рівня опанування бакалавром професійних компетенцій, що визначені у галузевому стандарті «СВО ОКХ Київського університету імені Бориса Грінченка. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра».

Додаток А

Дисципліни, що виносяться на комплексну атестацію

№ з/п	Шифр навчальної дисципліни за ОПІ	Дисципліна, що виносяться на комплексну атестацію
1	ПП.4	Історія української літератури й літературної критики
2	ПП.6	Сучасна українська літературна мова
3	ПП.16	Типологія стилів і форм у літературі та мистецтві
4	ПП.18	Теорія літератури
5	ПП.19	Стилістика української мови
6	ВВП.4	Методика навчання української мови
7	ВВП.5	Методика навчання української літератури
8		Педагогічна практика

4.2 На основі узагальнених завдань випусковими кафедрами вищого навчального закладу за напрямом підготовки створюються екзаменаційні білети.

Комплексний комплексний екзамєн з фахових дисциплін бакалаври складають за розробленими і затвердженими на відповідних кафедрах екзаменаційними білетами, до яких увійшли питання, спрямовані на виявлення у студентів загальнотеоретичних знань, вміння застосовувати інтегровані знання програмового матеріалу при вирішенні практичних завдань, власної думки та особистісного ставлення. Питання екзаменаційних

білетів, що охоплювали увесь зміст програми з дисциплін, мають не тільки репродуктивний, а й проблемно-пошуковий характер.

Комплексний кваліфікаційний екзамен з фахових дисциплін

Структура білета комплексного кваліфікаційного екзамену

1. Питання з сучасної української літературної мови. Особливості вивчення в шкільному курсі української мови
2. Питання з історії української літератури. Особливості вивчення в шкільному курсі української літератури
3. Практичне завдання з сучасної української літературної мови, історії української літератури та методики навчання української мови та літератури у школі (літературознавчий аналіз тексту та різні види мовного розбору)

Питання екзаменаційних білетів орієнтовані на перевірку системи знань випускника та його вміння чітко будувати свою відповідь із залученням належної кількості фактів й аргументів, оперуванням відповідним ілюстративним матеріалом для доведення висловленого.

УЗАГАЛЬНЕНИЙ ЗМІСТ КУРСІВ

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА

Українська мова – національна мова українського народу. Єдність української національної мови в основних елементах фонетичної системи, граматичної будови та лексики при наявності діалектичних відмінностей.

Українська літературна мова як унормована форма загальнонародної мови. Норми літературної мови, типи літературних норм.

Українська мова як система систем. Взаємодія різних рівнів української мови та їхня структурна ієрархія.

Писемна й усна форма сучасної української літературної мови. Питання про функціональні стилі сучасної української літературної мови.

Значення творчості І.П. Котляревського в історії української літературної мови.

Значення Т.Г. Шевченка для розвитку української літературної мови.

Фонетика і фонологія української мови. Поняття фонем, функції фонем. Інваріант і варіанти фонем.

Система голосних і приголосних фонем сучасної української літературної мови, їх класифікація. Артикуляційна і акустична характеристика фонем у її головних виявах. Варіанти голосних і приголосних фонем.

Основні фонетичні одиниці мовлення української мови. Склад як явище фонетичне. Основні закономірності складоподілу в українській мові. Типи складів. Морфемне членування слова і складоподіл.

Зміни звукового складу в мовленнєвому потоці.

Палаталізація приголосних. Асиміляція приголосних (різновиди асиміляції). Дисиміляція приголосних (різновиди дисиміляції). Спрощення в групах приголосних. Історичні пояснення цих явищ.

Морфологія як учення про регулярні фонологічні чергування у складі морфем, пов'язаних зі словотвором і словозміною української мови. Взаємозв'язок фонем і морфем. Морфи як варіанти однієї морфем.

Чергування голосних фонем в українській мові. Синхронне розуміння їх чергування:

а) зумовлене найдавнішими фонетичними процесами (**е-о, і-а, о-а, е-і, у-а**);

б) зумовлене пізнішими фонетичними процесами (**о, е-о, о-о, е-о** після шиплячих), інші різновиди чергування голосних.

Чергування голосних фонем в українській літературній мові. Історичне пояснення цих явищ.

Наголос в українській мові. Роль наголосу в розрізненні слів та їх форм. Головний та побічний наголоси. Слова з рухомим і нерухомим наголосом. Проклітики і енклітики. Логічний і емпатичний наголоси. Норми українського наголошування.

Поняття орфоепії. Вимова та правопис. Орфоепія і культура усного мовлення. Суспільне значення орфоепічних норм. Сучасні орфоепічні норми української мови. Причини відхилень від орфоепічних норм.

Графіка української мови. Поняття графіки. Відомості з історії української графіки. Український алфавіт, співвідношення між буквами і фонемами. Позначення м'якості приголосних на письмі, фонема *й*.

Українська орфографія. Відомості з історії українського правопису. Співвідношення орфографії з графікою і орфоепією. Принципи української орфографії. Поняття орфограми, різновиди орфограм. Принципи вживання великої букви. Правопис прізвищ і географічних назв. Огляд правопису слів іншомовного походження. Основні правила переносу. Графічні скорочення слів.

Слово як основна одиниця лексичної системи. Слово та поняття. Номінативна функція слова. Поняття лексеми, Типи лексичних значень слів в українській мові. Однозначні слова. Слова-терміни. Багатозначні слова.

Пряме й переносне значення слів. Основні типи переносних значень слів.

Омонімія. Розмежування омонімії і полісемії. Види омонімів. Міжмовні омоніми. Шляхи виникнення омонімів. Пароніми. Антоніми.

Морфологічні типи антонімів. Семантичні основи антонімічного протиставлення. Стилістичне використання антонімів і омонімів. Синоніми, їх класифікація. Групи синонімів, Функції синонімів у мові.

Лексика сучасної української мови з погляду її походження.

Лексика сучасної української літературної мови з погляду вживання.

Активна і пасивна лексика. Діалектизми, неологізми, архаїзми та історизми, їх стилістичне використання.

Лексика сучасної української літературної мови з погляду експресивно-стилістичного. Загальноживана, розмовно-побутова лексика. Книжна лексика. Термінологічна лексика. Експресивно-емоційна лексика. Жаргонізми, арготизми.

Видатні українські письменники й мовознавці про українську мову та культуру мовлення.

Поняття фразеологічної одиниці. Типи фразеологізмів у сучасній українській мові. Дилеми фразеологізмів. Вияв в українських ідіомах національної специфіки мови. Співвідношення між лексичним значенням слова та значенням фразеологізму. Лексико-фразеологічні зміни фразеологічних одиниць. Багатозначність фразеологізмів. Використання фразеологізмів у різних стилях мови. Найважливіші праці з української фразеології.

Українська лексикографія як теорія і практика укладання словників української мови. Типи словників. Історія української лексикографії. Характеристика найважливіших лексикографічних праць з української мови.

Морфемна будова слова. Слово і морфема. Типи морфем. Матеріально виражені та нульові морфемні. Поняття про інтерфікс. Основа і закінчення. Зміни в складі слова в процесі історичного розвитку української мови. Основні закономірності сполучуваності морфем у межах слова.

Словотвір як учення про творення слів і загальні питання їх мотивації. Твірна основа та словотворчий формант. Словотвірний тип, словотвірна модель і словотвірне значення. Основні способи творення слів у сучасній

українській літературній мові. Словотвір як джерело збагачення лексичного складу української мови.

Основні граматичні поняття: граматичне значення, граматична категорія. Граматичне значення слова у його відношенні до лексичного значення. Способи вираження граматичного значення слова в сучасній українській літературній мові. Граматична форма слова. Система граматичних категорій в українській мові. Морфологічні, синтаксичні та лексико-граматичні категорії, історичні довідки про їх формування.

Принципи виділення частин мови в українській мові. Повнозначні та не повнозначні частини мови. Вигуки. Поняття про слова категорії стану та модальні слова як окремі лексико-граматичні розряди слів.

Іменник як частина мови. Семантико - граматичні ознаки його виділення. Лексико-граматичні розряди іменників. Перехід іменників з одного лексико-граматичного розряду до іншого. Граматичні категорії іменників.

Словозміна іменників. Поняття про парадигму іменників. Повна та неповна парадигма. Історичне пояснення варіантів відмінкових закінчень іменників сучасної української мови. Словотвір іменників.

Прикметник. Поняття про прикметник як частину мови. Специфіка граматичних категорій прикметника. Лексико-граматичні розряди прикметників. Перехід відносних прикметників у якісні, присвійних - у відносні та якісні. Короткі та повні прикметники, їх стилістичні функції. Стягнені і нестягнені форми повних прикметників. Лексико-граматичні особливості і походження форм прикметників (з історичним поясненням).

Ступені порівняння якісних прикметників, їхнє значення й утворення. Відмінювання прикметників, наголос при відмінюванні прикметників. Словотвір прикметників, словотвірні засоби вираження міри вияву ознаки. Творення прикметників від географічних назв. Прикметники, утворені складанням основ, їх правопис. Перехід прикметників в іменники.

Числівник як частина мови. Походження числівників. Розмежування числівників та інших слів з кількісним значенням. Специфіка вияву граматичних категорій числівника. Функціональні розряди числівників. Питання про порядкові числівники.

Морфологічні групи числівників. Відмінювання числівників, їхні синтаксичні функції. Наголос у числівниках.

Займенник як частина мови. Співвідношення займенників з іншими частинами мови, лексико-граматичні розряди займенників. Історія предметно-особових і неособових займенників. Граматичні категорії займенників. Явище прономіналізації. Перехід займенників у інші частини мови. Стилiстичні функції займенників.

Поняття про дієслово. Семантичні, морфологічні ознаки і стилістична роль дієслів. Система дієслівних утворень в українській мові. Місце інфінітива в системі дієслівних форм. Дві основи дієслова. Класи дієслів. Поділ дієслів на дієвідміни.

Категорія виду дієслова. Неперехідні і перехідні дієслова, їх значення і утворення в історії української мови. Вживання форм одного способу в значенні іншого. Категорія часу дієслова, її зв'язок з категорією способу і

виду. Сучасна система часових форм дієслова, історія їх творення. Співвідносне вживання часових форм дієслів. Стилiстичні властивості форм часу і способу дієслів.

Дієприкметник, активні і пасивні дієприкметники, історія їхнього творення і вживання. Перехід дієприкметників у прикметники та іменники. Дієслівні форми на *-но*, *-то*, їх історія. Дієприслівник. Творення дієприслівників і синтаксична роль. Історія виникнення дієприслівника. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

Прислівник, його значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Групи прислівників за значенням. Ступені порівняння прислівників. Творення прислівників. Перехід у прислівники інших частин мови. Перехід прислівників у прийменники, сполучники, частки. Поняття про слова категорії стану.

Прийменники, їх функції у мові. Перехід самостійних слів і словосполучень у прийменники. Вживання прийменників з певними відмінками іменників. Полісемія, омонімія прийменників. Синонімія прийменників. Сполучники, їх функції. Розмежування сполучників і сполучних слів. Перехід повнозначних слів у сполучники.

Загальні питання синтаксису. Предмет, об'єкт синтаксичної науки. Синтаксичні зв'язки, семантико-синтаксичні відношення. Синтаксичні одиниці у сфері мови й мовлення.

Словосполучення – некомунікативна одиниця синтаксису. Відмежування синтаксичних словосполучень від лексичних і фразеологічних. Типи синтаксичних відношень у словосполученні;

Атрибутивні, об'єктні, обставинні словосполучення. Граматичні зв'язки слів у словосполученнях. Типи словосполучень за характером стрижневого слова.

Речення як комунікативна одиниця мови і як основна синтаксична одиниця. Основні ознаки речення. Класифікація речень за метою висловлювання. Окличні речення. Речення стверджувальні і заперечні.

Просте речення. Основи поділу речень на прості й складні. Двоскладні та односкладні прості речення (непоширені й поширені); повні й неповні. Поняття про актуальне членування речення.

Речення з однорідними членами. Способи вираження означення та їхні відмінності від неоднорідних. Узагальнені слова в реченнях з однорідними членами. Синтаксична роль узагальнених слів і словосполучень.

Речення з відокремленими членами. Поняття про відокремлення. Основні умови відокремлення другорядних членів речення. Відокремлення означень. Узгоджені відокремлені означення. Дієприкметникові й прикметникові звороти як типи поширеного відокремленого означення.

Неузгоджені відокремлені означення. Пунктуація при відокремлених означеннях.

Вставні слова і словосполучення. Типи вставних слів і словосполучень за будовою і значенням.

Вставлені компоненти речення.

Звертання. Значення і способи їхнього вираження.

Порядок слів у простому реченні. Прямий і непрямий порядок слів.

Складне речення. Визначальні структурно-семантичні ознаки складного речення в сучасній українській мові. Змістова та інтонаційна єдність частин складного речення. Засоби зв'язку частин складного речення: сполучники, сполучні слова, інтонація, порядок частин, співвідносність форм дієслів-присудків тощо. Сурядність і підрядність у складному реченні.

Складносурядні речення, їхня структура. Сурядні сполучники як один із засобів вираження синтаксичних і змістових відношень між компонентами складносурядного речення. Особливості пунктуації в складносурядному реченні.

Складнопідрядне речення. Синтаксичне значення термінів “головна частина” і “підрядна частина”, функції сполучних слів і сполучників у складнопідрядному реченні. Вказівні слова як компоненти головної частини. Підрядні частини, що залежать від головної частини в цілому або окремих його членів. Питання про принципи класифікації складнопідрядних речень у лінгвістичній літературі.

Функціональні типи складнопідрядних речень. Характеристика їхнього зв'язку з функцією підрядних частин.

Складнопідрядне речення з кількома підрядними. Супідрядність (однорідна й неоднорідна) і послідовна підрядність. Складні речення змішаного типу.

Безсполучникові складні речення, синонімічні до складносурядних і складнопідрядних речень; несинонімічні до сполучникових складних речень. Змістові відношення і засоби зв'язку між частинами безсполучникового речення. Складні речення із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком.

Період в українській мові; його структурні типи, особливості інтонації. Надфразні єдності як синтаксично-стилістичні одиниці літературної мови.

Пряма, непряма і невласне-пряма мова. Співвідношення форм прямої і непрямої мови. Різні типи зв'язку прямої мови з непрямою. Заміна прямої мови непрямою і навпаки.

Пунктуація. Основи сучасної української пунктуації. Система розділових знаків: видільні й віддільні. Структура речення і пунктуація. Інтонаційні особливості й пунктуація. Використання засобів пунктуації для вираження емоційно-змістових відтінків речення. Основи вживання розділових знаків у простому й складному реченнях.

Текст. Граматичні категорії тексту.

Період. Складне синтаксичне ціле: структура. Абзац.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Усна народна творчість

Поняття про народну творчість, її зв'язок з життям народу та літературою. Фольклор в оцінках видатних письменників.

Українські народні казки, легенди, перекази як втілення народного світогляду.

Календарно-обрядові та соціально-побутові пісні. Їх зв'язок з виробничою діяльністю людей.

Українські народні думи, історичні пісні. Їх жанрові особливості, тематика, ідейне спрямування, композиційні особливості, мовностилістичні засоби.

Тематичне і образне багатство української народної ліричної пісні. Пісні літературного походження.

Давня українська література

Література Київської Русі, історичні умови її виникнення та характерні риси. Розвиток літописання. Перекладна література (Біблія, апокрифи, житія) та її вплив на подальший літературний розвиток.

Доба монументального стилю. Характеристика епохи. Монументальний історизм як «стиль епохи». Жанрово-стильові особливості «Слова про закон і благодать» Іларіона, «Повчання дітям» Володимира Мономаха, історіографії, агіографії.

«Слово о полку Ігоревім» як найвидатніша пам'ятка давньоруського письменства. Поетика. Дискусії про автентичність. Переклади і переспіви, мотиви і образи цього твору у пізнішій літературі.

Доба орнаментального стилю. Характеристика епохи. Жанрово-стильові особливості проповідей Кирила Туровського, Києво-Печерського патерика, Київського та Галицько-Волинського літописів, паломницької прози.

Українська література доби Ренесансу. Себастьян Кльонович. Образ України в поемі «Роксоланія». Павло Русин. Риси ренесансного стилю у творчості автора. Станіслав Оріховський. Провідні мотиви творів.

Полемічна література: жанри, поетика, публіцистичний характер. Творчість Івана Вишенського. Особливості стилю послань. Образ Православної Церкви. Мелетій Смотрицький. Характеристика творчості. Специфіка стилю. Історія. Образ Церкви-Матері в богословсько-полемічному трактаті «Тренос».

Стиль бароко в літературі. Особливості українського літературного бароко. Особливості духовної та світської епіграми (Лазар Баранович, Варлаам Ясинський, Дмитро Туптало, Іван Величковський, Данило Братковський). Барокова поезія 16-17 ст. та її рефлексії в літературі ХХ ст.

Українська барокова проза. Гомілетика (Іоанікій Галятовський «Ключ розуміння»). Агіографія («Життя святих» Дмитро Туптало (Св. Димитрій Ростовський)).

Козацькі літописи Самовидця, Григорія Граб'янки, Самійла Величка, їх тематика, образи, патріотичний пафос, стильові особливості.

Українська барокова драматургія. Образ Володимира («Володимир») та образ Хмельницького («Милість Божа») як втілення барокового ідеалу володаря.

Шкільна драматургія. Інтермедії та їх вплив на формування нової української драматургії.

Г. Сковорода як найвидатніший український філософ – просвітитель, педагог і письменник XVIII ст. Характеристика творчості. «Сад божественних пісень» характеристика збірки. Провідні ідеї та образи діалогів. Барокові риси збірки «Байки харківські»

Українська література XIX ст.

Своєрідність розвитку української літератури кінця XVIII – початку XIX століття. Бурлескний стиль в українській літературі, його здобутки і втрати. Творчість І. Котляревського. Жанрові та стильові особливості поеми «Енеїда». Епохальне значення цього твору.

Просвітительський реалізм в українській літературі, його художні принципи.

П'єса І. Котляревського «Наталка Полтавка» та її значення у розвитку нової української драматургії.

Поняття про сентименталізм та особливості його розвитку в українській літературі. Художня манера Г.Квітки-Основ'яненка-повістяра. Сентиментально-реалістичні повісті («Маруся», «Щира любов», «Сердешна Оксана»). Засоби комічного в повісті «Конотопська відьма». «Українські повісті» Г.Квітки-Основ'яненка в річищі тогочасної традиції. Драматургія Г.Квітки-Основ'яненка.

Байка як літературний жанр. Становлення нової української літературної байки. Розвиток цього жанру у творчості письменників XIX століття (П. Гулака-Артемівського, Є.Гребінки, Л. Глібова та ін.).

Переклади й оригінальні поезії П. Гулака-Артемівського в контексті української літератури початку XIX ст.

Рецепція історії України в повісті Є. Гребінки «Нежинский полковник Золотаренко». Є. Гребінка «Записки студента». Конфлікт особистості й оточення.

Поняття про романтизм. Розвиток романтизму в українській літературі 20-60-х років XIX століття. Романтична лірика Ст. Писаревського, Л. Боровиковського, О. Афанасьєва-Чужбинського, А. Метлинського.

Роль харківської поетичної школи та «Руської трійці». Розвиток романтичної прози в українській літературі XIX століття. Тематика і проблематика прозової творчості М.Костомарова

Багатогранність творчої діяльності Т.Шевченка, його місце в історії літератури, у розвитку суспільно-політичної, філософської та естетичної думки. Періодизація його творчості.

Рання творчість Т.Шевченка, її романтичний характер. Поема «Гайдамаки», її ідейно-художній аналіз.

Творчість Т.Шевченка періоду «Трьох літ» (1843–1847рр.).

Творчість Т.Шевченка 1847–1857рр. Цикл «В казематі».

Політична сатира Т.Шевченка («Сон», «І мертвим, і живим...»).
Антиколоніальне спрямування поеми «Кавказ».

Переосмислення національної історії («Розрита могила», «Чигрине, Чигрине», «Холодний Яр», поема «Великий льох»).

Творчість Т.Шевченка 1857–1861 рр.

Поеми Т.Шевченка «Неофіти», «Юродивий». Рецепція біблійних тем і образів („Давидові псалми”, „Світе ясний, світе тихий”, „Марія”, „Ісаія. Глава 35”, „Во Іудеї во дні они”).

«Чорна рада» П.Куліша – перший український історичний роман.

Антикріпосницька спрямованість творчості Марка Вовчка («Народні оповідання», «Інститутка»). Структурування жіночих образів у творчості Марка Вовчка.

Художні особливості співомовок С.Руданського.

„Люборацькі” А. Свидницького – соціально-психологічний роман.

Міфологічно-історичний роман О. Стороженка „Марко Проклятий”

Реалізм в українській літературі II половини XIX ст., його філософсько-естетична база.

Майстерність І. Нечуя-Левицького-повістяра. Тематичне та жанрове розмаїття прози. Повісті з життя селянства «Микола Джеря», «Кайдашева сім'я»: образи, художні особливості, майстерність типізації й індивідуалізації. Національна ідея в творчості І. Нечуя-Левицького, її соціальний (роман „Хмари”) та історичний (романи „Єремія Вишневецький”, „Гетьман Іван Виговський”) аспекти.

Творчість Панаса Мирного. Роман Панаса Мирного та І. Білика „Хіба ревуть воли, як ясла повні?»: сюжетно-композиційне рішення, система образів та ідейний діапазон твору . Людина й суспільство в епічних творах Панаса Мирного („Лихі люди”, „Лихо давне й сьогочасне”, „Повія”).

Український професійний театр і драматургія другої половини XIX ст., умови їх розвитку. І. Карпенко-Карий – найвидатніший драматург серед корифеїв українського театру та його новаторство у жанрі соціальної комедії («Мартин Боруля», «Сто тисяч», «Хазяїн»). Тематичне і жанрове багатство доробку М.Старицького. Актуальність тематики і сценічність творів М. Старицького «У темряві», «Не судилося», «Талан». Внесок М. Кропивницького та І. Карпенка-Карого у розвиток української драматургії.

Українське народництво кінця XIX століття: риси, тенденції. Народницька та неонародницька поезія. . Проблемно-тематичні та образно-стильові характеристики української поезії 70 – 90 років XIX століття (М. Старицький, Я. Щоголів, П. Грабовський, І. Манжура).

Ідейно-художній аналіз діалогії Б. Грінченка з селянського життя «Серед темної ночі», «Під тихими вербами». Багатогранність творчого доробку Б.Грінченка. Соціально-психологічні аспекти його творів («Без хліба», «Дзвоник», «Катерина», «Украла», «Екзамен», «Батько й дочка», «Олеся», «Каторжна» та ін.).

Багатогранний талант І. Франка. Реалістично-неоромантичний роман «Для домашнього огнища»: спроба інкорпорації детективного жанру в українську прозову традицію. Модерністська збірка «Зів'яле листя». Поема

„Мойсей” – „весільний дар” І. Франка українському народові. Роль мандрівного сюжету в становленні ідейно-художньої структури поеми „Похорон”. Колізії внутрішнього вибору та екзистенційна драма героя. Містицизм і символізм у творі. Взаємодія релігійних та національно-консолідуючих ідейних начал у поемах І. Франка „Смерть Каїна” та „Іван Вишенський”. Злочинний світ та світ закону в епічних творах І. Франка: біографічний, світоглядний, соціально-психологічний аспекти поетики. Тема інтелігенції у прозі І. Франка. „Еволюція від зовнішньої панорамності до внутрішнього психологізму” (М. Ільницький) в романі І. Франка „Перехресні стежки”. Артистична тенденція його прози. Соціалістично-утопічне полотно у повісті «Борислав сміється». Жанрове і тематичне розмаїття прози І. Франка.

Українська література кінця ХІХ – початку ХХ століть

Стан і характер українського літературно-мистецького життя в кінці ХІХ століття. Підстави модернізації та філософсько-естетична база раннього українського модернізму, його риси. Нові тенденції в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ століття. Модернізм як напрям. Його основні риси. Філософське підґрунтя. Етапи розвитку.

Сутність неоромантизму як течії модернізму. Основні мотиви лірики Лесі Українки. Поетичні збірки Лесі Українки: тематика циклів, символічна та неоромантична образність. Проблематика, образи, художня оригінальність драматичних поем Лесі Українки. Драматична поема в творчості Лесі Українки: естетичний потенціал та філософський масштаб узагальнень („Одержима”, „У пущі”, „Бояриня”, „Оргія”).

Драма-феєрія Лесі Українки «Лісова пісня»: філософські ідеї, образи, проблематика, символи.

Феномен «нової жінки» в українській культурній ситуації межі ХІХ та ХХ століття: Леся Українка, Ольга Кобилянська. Проблема статі у творчості Ольги Кобилянської. Аналіз новел «Valse melancholical», «Природа», «Некультурна», «Битва». Феміністична спрямованість повістей Ольги Кобилянської «Людина», «Царівна»: історія написання, особливості композиції, система образів. Повість Ольги Кобилянської «Земля»: риси символізму у творі; проблематика твору (влада землі, село – місто, влада долі над людиною); земля як головний персонаж і джерело конфлікту твору; образна система.

Імпресіонізм як течія модернізму. Основні прикмети. Еволюція поетики прози М. Коцюбинського. Зіставлення творів, що втілюють у собі „кільцевий” та „мозаїчний” типи поетики митця. Еволюція поетики прози М. Коцюбинського. Зіставлення творів, що втілюють у собі „кільцевий” та „мозаїчний” типи поетики митця. Глибина внутрішнього конфлікту у психологічних новелах Михайла Коцюбинського «Цвіт яблуні», «Intermezzo» Повість Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків»: історія написання, джерела, проблематика, образи. Творчий підхід у рецепції фольклору.

Неоміфологічна тенденція раннього українського модернізму: поетика та ідейні рішення („Лісова пісня” Лесі Українки, „Тіні забутих предків” М. Коцюбинського, „Над Дніпром” Олександра Олеся та інші).

Загальна характеристика української малої прози на межі XIX – XX ст.

Поняття про новелу та її місце в жанровій системі. Художня специфіка малої прози М.Коцюбинського та О.Кобилянської. Процес загального оновлення українського художнього мовлення в творах М.Яцкова.

„Покутська трійця” в історії української літератури кінця XIX – початку XX століть. Характеристика стильових доміант творчості кожного представника.

Експресіоністичний код прози В.Стефаника. Роль художньої деталі. Новела Василя Стефаника «Камінний хрест» як втілення ідеї всезагального взаємозв'язку всього суцього.

Художнє багатство української поезії початку XX століття. Модерністські тенденції в ній. Поети «Української хати» (Микола Вороний, Грицько Чупринка, Олександр Олесь). Особливості поезії «хатян».

Традиції та новаторство української лірики на межі XIX – XX століть (В. Самійленко, О. Маковей, М. Вороний, Олександр Олесь, поети „Молодої музи”). Суть мистецької концепції «Молодої Музи». Особливості поезики: символістські тенденції; культ поезії як краси; версифікаційне оновлення поезії; досконала метафорика; філософічність; песимізм у сприйманні світу.

Загальна характеристика неореалістичної, неоромантичної, символістської драматургії кінця XIX – початку XX ст.

Неореалістична драма В. Винниченка. Проблематико-тематичний діапазон, особливості конфліктів. Неореалістичні та неоромантичні тенденції його прози. Художня індивідуальність В.Винниченка. Роман Володимира Винниченка «Записки кирпатого Мефістофеля»: композиція, проблематика, образна система, особливості поезики, символи.

Неонародницька тенденція української літератури кінця XIX – початку XX ст.: творчість А. Тесленка та С. Васильченка.

Українська література XX століття

Суспільно-історичні умови розвитку української літератури XX століття, основні стильові напрями (модернізм, соцреалізм). Стильове розмаїття мистецтва 20-х років. Поняття „Розстріляне відродження”.

Літературна дискусія 1925–1928 років та роль М.Хвильового у ній. Організація літературних сил в окремих спілках, гуртках, групах та об'єднаннях у 20–30-х роках XX ст.

Стильові тенденції в українській прозі 20–30-х років XX ст. (М. Хвильовий, Г. Косинка та ін.). Своєрідність художнього осмислення трагізму громадянської війни у творах М. Хвильового.

Художня своєрідність прозового доробку Ю. Яновського.

Драматургія М. Куліша та театр Л. Курбаса «Березіль».

Специфіка осмислення історичного минулого в драматургії І. Кочерги.

Особливості поезики українських неокласиків (М. Зеров, М. Драй-Хмара, Юрій Клен, П. Филипович, М. Рильський), їх близькість до французьких парнасців. Стаття М. Зерова „Літературний шлях М. Рильського” як своєрідний маніфест неокласиків.

Основні мотиви і висока майстерність поезії М. Рильського.

Проблеми творчості П.Тичини. «Сонячні кларнети» – вияв українського символізму. Неповторність „кларнетизму” як визначного явища української літератури. Провідні мотиви збірок «Плуг», «Замість сонетів і октав».

Психологічне підґрунтя поетичної творчості В. Сосюри, триумф ліризму в його віршах (зб. „Червона зима”, „Коли зацвітуть акації”, „Люблю”). Автобіографічний роман «Третя Рота».

Романтико-вітаїстичний стиль в українській літературі. „Арабески”, „Я (Романтика)”, „Сентиментальна історія” М.Хвильового. „Майстер корабля”, „Чотири шаблі”, „Вершники” Ю. Яновського.

Інтелектуально-психологічна проза В. Підмогильного („Місто”, „Невеличка драма”).

Принципове оновлення засобів драмопису у творчості М. Куліша.

О. Довженко як творець жанру кіноповісті. Соцреалістичний канон і новаторський естетичний пошук. Провідні ознаки стилю О. Довженка, їх виявлення у «Повісті полум’яних літ». Роздуми про джерела духовного формування людини та ознаки національно-органічного способу мислення у кіноповісті О.Довженка «Зачарована Десна». Український образ війни: збройний спротив, окупація, страждання. Оцінки війни у «Щоденнику» О. Довженка

Художні здобутки О. Гончара – романіста («Людина і зброя», «Собор» та ін.). Тематичний діапазон та художні особливості новелістики О.Гончара.

Самобутність індивідуального стилю М.Стельмаха.

Загальна характеристика творчості Т.Осьмачки, О.Теліги, О.Ольжича.

Ідея утвердження української державності у творчості поетів-„пражан”. Українська література в умовах повоєнної еміграції: центри, діячі, культурні ініціативи. Ідейна програма та ключові епізоди МУРу. Ідея «великої літератури» У. Самчука. Прагнення письменників поєднати модернізм та національно-органічний стиль у своїй творчості. Проблема боротьби добра і зла в романі У. Самчука «Марія». Опір людської особистості тоталітарному молохові у романі І.Багряного «Сад Гетсиманський».

Український інтелектуальний роман в еміграції (В. Домонтович, І. Костецький).

Феномен Нью-Йоркської групи в повоєнній літературі.

Динаміка літературного процесу 1960-80-х років. Духовно-інтелектуальне явище шістдесятництва (Ліна Костенко, Д. Павличко, В. Симоненко, М. Вінграновський, І. Драч). Літературна критика і літературознавство шістдесятників (І.Світличний, В.Стус).

Особливості поезії Ліни Костенко. «Маруся Чурай» Л.Костенко: поетика і проблематика.

Художній світ лірики М. Вінграновського.

Лірика Д.Павличка в контексті поезії шістдесятників

І. Драч – поет невинного художнього пошуку. Новаторство й традиція в поезії І. Драча. Символіка поеми «Чорнобильська Мадонна».

Лірика В.Стуса: мотиви, образи, проблематика. Узагальнені образи крізь призму індивідуальної долі, зразок „стоїчної” поезії.

Неореалістична манера творчості Григора Тютюнника („Зав’язь”, „Коріння”, „Три зозулі з поклоном”, „Климко”, „Вогник далеко в степу”). Тематика, проблематика, художня своєрідність прози Гр. Тютюнника.

Художня специфіка історичної романістики П. Загребельного. Особливості композиції роману «Диво».

Химерний роман в українській літературі 1960-80-х. Оновлення засобів умовності в українській химерній прозі. Діалогія В.Земляка «Лебедина згряя» та «Зелені млини»: особливості поетики та проблематика. Проза Вал. Шевчука: стилістика, проблематика. Бароковий текст у прозі Вал.Шевчука. Особливості роману «Дім на горі».

Розвиток драматургії 60-80-х рр. ХХ ст.

Постшістдесятництво. Київська поетична школа. «Тиха поезія» сімдесятників. Культурологічність поезії вісімдесятників.

МЕТОДИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Предмет, завдання, наукові основи і джерела розвитку методики викладання української мови в школі. Методика викладання української мови як наука і як навчальна дисципліна. Основні розділи, зміст і обсяг знань з курсу методики викладання української мови в школі. Методика наукового дослідження. Спостереження за навчально-виховним процесом вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду. Зв'язок методики викладання із суміжними дисциплінами: мовознавством, психологією, педагогікою, логікою. Основні напрямки сучасної методичної науки.

Програми й підручники з української мови. Зміст і побудова діючих програм з української мови. Пояснювальна записка, (основні завдання української мови в школі, принципи побудови програми, основні розділи, засоби реалізації програми).

Психологічні та дидактичні принципи навчання української мови. Мова і мовлення (усне й писемне, зовнішнє внутрішнє, рецептивне й продуктивне). Слухання й читання як вид мовленнєвої діяльності. Говоріння, писання. Мовленнєві уміння і навички. Загальнодидактичні принципи навчання мови (принцип активності, свідомості, міцності знань; принципи науковості, системності й послідовності, принцип наступності; зв'язок теорії з практикою, навчання - з життям, навчання - вихованням).

Методи й прийоми навчання української мови. Поняття про методи і прийоми. Класифікація методів: за джерелами знань, рівнем пізнавальної діяльності учнів, способом взаємодії учителя й учнів на уроці. Основні методи навчання: усний виклад учителя, бесіда, спостереження над мовними явищами, робота з підручником, метод вправ, програмоване навчання.

Приєм як елемент методу. Прийоми мислительної діяльності (аналіз, порівняння, узагальнення, зіставлення). Специфічні прийоми навчання мови /мовний розбір, моделювання структури речення, лінгвістичний і стилістичний експерименти, алгоритмізація).

Типи уроків з української мови, їх структура та методика проведення. Основні завдання сучасного уроку з української мови (формування особистості, загальний розвиток через засвоєння спеціальних знань, розвиток пізнавальної і творчої здібності учнів). Мета уроку: навчальна, виховна, розвиваюча. Типи уроків: вивчення нового матеріалу, закріплення знань, умінь і навичок; перевірка й облік набутих знань; аналіз контрольних робіт; узагальнення й систематизація вивченого; повторення теми, розділу; уроки зв'язного мовлення, нестандартні уроки.

Методика вивчення словосполучення: спостереження над будовою словосполучення і засобами зв'язку залежного слова з головним; характеристика засобів синтаксичного зв'язку; порядок слів у словосполученні; розмежування понять словосполучення і речення. Система тренувальних вправ. Методика вивчення речення. Практичне ознайомлення учнів з реченням /І-4 кл./; поглиблення знань про речення /5 кл./; вивчення систематичного курсу синтаксису /8-9 кл./; теоретичні та практичні методи

навчання (аналіз синтаксичних форм, заміна одних форм іншими, моделювання синтаксичних конструкцій, синтаксичний розбір). Методика роботи над пунктограмами.

Методика вивчення орфографії. Основні принципи методики навчання орфографії і зв'язок навчання орфографії з розвитком мовлення; зв'язок у вивченні орфографії української мови і російської мови. Методи і прийоми навчання орфографії: слово вчителя, бесіда, спостереження й аналіз мовних явищ, робота з підручником, метод, вправ. Види орфографічних вправ (списування, орфографічний розбір, робота з орфографічним словником). Диктанти у системі тренувальних вправ. Методика проведення пояснювальних і попереджувальних диктантів. Методика роботи над орфографічними помилками. Критерії і норми оцінювання диктантів.

Методика розвитку зв'язного мовлення в школі. Основні принципи розвитку зв'язного мовлення: єдність у розвитку мовлення і мислення, взаємозв'язок усного і писемного мовлення; зв'язок роботи з розвитку мовлення з вивченням граматики, орфографії, пунктуації, лексики і вивченням української літератури. Види робіт з розвитку зв'язного мовлення та методики. Їх проведення. Перекази і твори – основні види робіт з розвитку зв'язного мовлення. Види переказів за способом передачі, метою повідомлення, характером тестового матеріалу, залежно від докладності передачі змісту та методика проведення переказу. Норми оцінювання переказів. Твори, їх класифікація за метою проведення, формою передачі матеріалу, способом викладення думок /жанром/, місцем проведення, джерелом одержання матеріалу. Методика проведення твору. Норми оцінювання творів. Ознайомлення учнів з діловим та публіцистичним стилем мовлення. Перевірка робіт з розвитку зв'язного мовлення. Робота над помилками. Єдині вимоги до усного і писемного мовлення школярів.

Засвоєння елементів стилістики у процесі вивчення програмового матеріалу з мови. Поняття милозвучності мови під час вивчення фонетики (чергування у-в, і-й, спрощення, асиміляція, дисиміляція).

Структура уроку: актуалізація опорних знань учнів; мотивація навчальної діяльності, вивчення (сприймання) нового матеріалу, закріплення знань, формування вмінь і навичок, підведення підсумків; оцінювання, підготовка учнів до виконання домашнього завдання.

Планування уроків з мови. Аналіз уроків з мови. Шляхи підвищення продуктивності уроку з мови в сучасній школі.

Методика вивчення фонетики й орфоєпії. Зміст шкільного курсу вивчення фонетики й орфоєпії (спостереження над звуковим складом слів і їх вимова; визначення наголосу; виразне читання текстів; фонетичний розбір: особливості вивчення фонетики й орфоєпії української мови в школах з російською мовою викладання).

Методика вивчення лексики і фразеології. Значення й завдання вивчення лексики в школі. Робота над збагаченням словникового запасу. Методи вивчення лексики: слово вчителя, бесіда, спостереження над мовою, робота з підручником. Лексичний розбір.

Методика вивчення фразеології. Поняття фразеологічної одиниці. Система тренувальних вправ для засвоєння фразеології. Використання словників в процесі лексичної роботи.

Методика вивчення будови слова і словотвору. Зміст шкільного курсу про будову слова і словотвір та його значення. Визначення і усвідомлення важливих понять /корінь, суфікс, префікс, закінчення /. Методи і прийоми вивчення будови слова: наліз мовних явищ, спостереження над мовними явищами, система тренувальних вправ. Морфемний розбір. Поняття про словотвір. Твірна основа, способи словотворення. Різновиди морфологічного (префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, безафіксний, основоскладання) і неморфологічного (злиття основ, перехід з однієї частини мови в іншу) словотвору. Система тренувальних вправ із словотвору. Словотвірний аналіз слова.

Методика вивчення частин мови. Значення й завдання вивчення частин мови. Наступність у вивченні частин мови в початкових і 5-7 класах. Методика вивчення загальних питань про частини мови (розповідь, бесіда, спостереження й аналіз мовних явищ). Теоретичні методи вивчення частин мови. Система тренувальних вправ як засіб вироблення граматичних умінь і навичок: розбір слова як частини мови, утворення різних форм змінюваних слів за допомогою словотвірних морфем, заміна одних форм іншими, спостереження над уживанням паралельних морфологічних форм тощо.

Методика вивчення синтаксису. Значення і місце занять з синтаксису у шкільному курсі мови.

Звукові повтори як засіб стилістичного увиразнення; робота над стилістичною сполучуваністю слів; стилістичною диференціацією слів. Стилiстична співвіднесеність слів; стилістичні функції самостійних і службових частин мови.

Стильова розбіжність синтаксичних одиниць; стилістична співвіднесеність синтаксичних конструкцій. Основні стилістичні вправи: розпізнавання і оцінювання стилістичного значення мовних засобів і співвіднесення їх із сферою використання; добирання лексичних синонімів, визначення значеннєвих та емоційних відтінків і співвіднесення їх з метою мовлення; стилістичний аналіз тексту; побудова тексту у відповідному стилі мовлення; удосконалення стилю написаного.

Словосполучення – не комунікативна одиниця синтаксису. Відмежування синтаксичних словосполучень від лексичних і фразеологічних. Типи синтаксичних відношень у словосполученні: атрибутивні, об'єктні, обставинні. Граматичні зв'язки слів у словосполученнях: узгодження, керування, прилягання.

Типи словосполучень за характером стрижневого слова. Речення як комунікативна одиниця мови і як основна синтаксична одиниця. Основні ознаки речення.

Класифікація речень за метою висловлювання. Речення стверджувальні і заперечні.

Двоскладні речення. Головні члени речення. Підмет і способи його вираження. Основні типи присудка: простий, складений іменний і складений

дієслівний. Питання про складний присудок. Ускладнені форми присудка. Особливості узгодження простого і складного присудка з підметом. Тире на місці нульової зв'язки.

Односкладні речення. Означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові речення. Безособові речення. Інфінітивні речення. Номінативні речення. Способи вираження в кожному з названих односкладних речень головного члена та стилістичні функції таких речень.

Другорядні члени речення. Додаток прямий і непрямий. Способи вираження додатків.

Означення узгоджене і неузгоджене. Способи їх вираження.

Прикладка як особливий вид означення. Способи вираження прикладок.

Види обставин і способи їх вираження.

Типи неповних речень. Пунктуація в неповних реченнях. Відмежування неповних двоскладних речень від формально схожих з ними повних односкладних. Прямий і зворотний порядок слів у простому реченні. Однорідні члени речення. Засоби вираження однорідності. Особливості інтонації в реченнях з однорідними членами. Сполучники при однорідних членах речення. Однорідні і неоднорідні означення. Узагальнюючі слова при однорідних членах. Пунктуація в реченнях з однорідними членами. Стилiстичні особливості речень з однорідними членами.

Відокремлені другорядні члени речення. Поняття про відокремлення. Умови і причини відокремлених означень, прикладок, обставин, додатків. Пунктуація при відокремлених членах речення.

Вставні слова і словосполучення, їх класифікація за значенням. Вставні слова, словосполучення і речення.

Звертання і способи його вираження. Вокативні речення. Пунктуація при вставних і вставлених структурах, при звертаннях, а також у вокативних реченнях.

Стилiстична роль звертання.

Смислова та інтонаційна єдність частин складного речення. Основні засоби зв'язку частин складного речення.

Складносурядні речення, структурні особливості й засоби оформлення зв'язку між їх частинами. Різновиди складносурядних речень. Пунктуація в складносурядних реченнях.

Складнопідрядні речення, їх структурні особливості й засоби оформлення зв'язку між підрядною і головною частинами. Структурно-семантична класифікація складнопідрядних речень з підрядними різних видів.

Синонімія складнопідрядних речень з підрядними різних видів і простих речень з відокремленими другорядними членами.

Складнопідрядні речення з кількома підрядними. Супідрядність і послідовна підрядність. Речення з кількома підрядними мішаного типу. Пунктуація в складнопідрядних реченнях з кількома підрядними.

Основні різновиди складних речень із сурядністю і підрядністю. Пунктуація в таких синтаксичних конструкціях.

Безсполучникові складні речення, їх граматична природа і відмінність від сполучникових. Види безсполучникових складних речень і вираження у них синтаксичних відношень. Пунктуація в безсполучникових складних реченнях.

Період, його синтаксична природа і особливості інтонаційного оформлення. Пунктуація в періодах.

Надфразові єдності, граматичні способи їх організації та оформлення. Абзац.

Пряма і непряма мова. Зміна висловів з прямою мовою і словами автора на непряму мову. Пунктуація у реченнях з прямою мовою. Вільна непряма мова або невласне пряма мова.

Основи сучасної пунктуації. Система розділових знаків і і головні правила їх вживання. Використання розділових знаків із спеціальною стилістичною метою.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Своєрідність методики викладання літератури як науки, її складові частини і джерела розвитку. Зв'язок методики викладання літератури з іншими науками. Методи наукового дослідження.

Завдання навчального предмета «Українська література» та етапи літературної освіти. Шкільна програма як документ. Принципи побудови і структура програм. Календарний план вчителя. Навчально-методичний комплекс. Особистість вчителя-словесника. Літературна освіта в сучасній школі. Основні етапи літературного розвитку школярів.

Методи навчання на уроці. Поняття про методи навчання на уроці: словесні, наочні та практичні. Класифікація методів за М.І.Кудряшовим, О.Р.Мазуркевичем, Є.А.Пасічником. Взаємодія методів і прийомів у процесі вивчення художнього твору.

Урок літератури. Прогнозування й моделювання естетичних реакцій на уроках літератури. Вимоги до уроків літератури: врахування принципів дидактики, мети навчання, змісту навчального матеріалу, методів, прийомів та форм навчання, розгляд оптимальної структури. Проблема типології уроків літератури. Підготовка вчителя-словесника до уроку.

Проблемне вивчення літератури. Сутність проблемного навчання. Шляхи створення проблемних ситуацій і рівні проблемності на уроці літератури. Основні методи проблемного навчання.

Розвиток зв'язного мовлення учнів. Мета, завдання, специфіка занять з розвитку мовлення. Принципи класифікації письмових робіт. Етапи роботи над письмовим твором на літературну тему. Норми оцінювання письмових робіт.

Позакласне читання. Мета, завдання, методика підготовки і проведення уроків позакласного читання. Сфери позакласного читання з літератури: програмові твори для самостійного читання, твори за позакласними списками; твори за власним вибором. Структура уроку з позакласного читання. Різновиди уроків з позакласного читання: конференція, уявна мандрівка,

конкурс на кращого читця, урок запитань і відповідей, урок-диспут, урок-інсценізація тощо.

Вивчення біографії письменника. Принципи вивчення біографії письменника. Джерела вивчення біографії: листи письменника, автобіографії, щоденники, спогади сучасників, художньо-біографічні твори. Форми і методи вивчення біографії: лекції, бесіди, “заочні екскурсії”.

Основні етапи роботи над художнім твором. Підготовка учнів до сприймання. Читання твору і його види. Аналіз художнього твору. Підсумкові заняття в системі вивчення твору чи творчості письменника. Специфіка вивчення підсумкових оглядів.

Методологія і методика аналізу художнього твору. Принципи аналізу: єдність змісту і форми; історичний підхід до аналізу художніх явищ; єдність думки і почуття; дидактичні принципи. Історико-генетичний та історико-функціональний підхід до вивчення твору. Прийоми аналізу: повторне перечитування епізодів, зіставлення творів; шляхи аналізу: цілісний (аналіз за розвитком дії), композиційний, пообразний, проблемно-тематичний, структурно-стильовий.

Вивчення епічних творів. Види роботи під час вивчення епічних творів: організація читання, робота над текстом. Аналіз його. Складання плану епічного твору. Переказ твору і його види, усне малювання, складання кіносценарію, інсценізація твору.

Робота над художнім образом. Образ-персонаж. Художній образ як основне поняття. Методика роботи над образом-персонажем (особливості зображення героя в епічному творі: показ персонажа у діях і вчинках, авторська характеристика персонажа, змалювання зовнішності героя, індивідуалізація мови персонажа, розкриття внутрішнього світу персонажа через показ його настроїв. Прийоми аналізу і шляхи аналізу. Порівняльна характеристика персонажів. Значення творчого підходу до аналізу художніх образів.

Особливості вивчення ліричних творів. Прийоми аналізу ліричних творів. Підходи до вивчення поезій. Шляхи аналізу ліричних творів.

Особливості вивчення драматичних творів. Специфіка вивчення драматичних творів: засвоєння теоретичних понять драми як літературного роду, роль конфліктів. Аналіз твору.

Особливості вивчення фольклорних творів. Особливості вивчення епічних фольклорних творів (казок, легенд, переказів, дум), ліричних (пісень), драматичних творів (п'єс). Специфіка вивчення прислів'їв, приказок, загадок.

Вивчення літературно-критичних статей. Поняття вивчення літературно-критичних праць. Шляхи вивчення, методи та прийоми роботи (реферування; коментоване читання; складання планів, тез; конспектування; самостійна робота).

Методика роботи над теоретико-літературними поняттями. Завдання, принципи, методи, прийоми, система вивчення, види робіт. Роль літературних ігор, письмових творів.

Позакласна робота з літератури. Мета, завдання, форми і зміст позакласної та позашкільної роботи з літератури. Літературні факультативи,

тижні літератури, конференції, диспути, літературна творчість учнів, збирання фольклору, шкільний літературний музей, літературні екскурсії і походи.

Вивчення літератури рідного краю. Зміст програмного матеріалу (планування в 5, 6 ... класах). Вивчення регіональних та місцевих письменників. Форми вивчення, принципи і особливості аналізу. Структура уроку літератури рідного краю. Типологія уроків: круглий стіл, заочна екскурсія, урок-диспут, літературний вечір, літературна вітальня.

Орієнтовні питання з дисциплін, винесених на атестацію

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА

1. Предмет і об'єкт фонетики, фонології, графіки, орфопії. Фонетичне членування мовного потоку. Три аспекти у вивченні звуків. Варіанти та інваріанти фонем. Склад. Наголос української мови.
2. Редуція, асиміляція голосних фонем.
3. Інваріант і варіанти голосних заднього ряду. Природа і функції фонем.
4. Інваріант і варіанти губних приголосних фонем. Вимова губних фонем.
5. Асиміляція приголосних за дзвінкістю/глухістю. Фонетична транскрипція. Фонетична природа наголосу української мови.
6. Голосні звуки сучасної української літературної мови. Артикуляційно-акустична характеристика голосних переднього ряду. Будова мовленнєвого апарату
7. Наслідки занепаду редукованих у сучасній українській мові.
8. Предмет лексикології. Слово як одиниця мови. Багатозначність слів у сучасній українській мові. Омоніми. Синоніми.
9. Предмет фразеології. Основні фразеологічні концепції. Класифікація фразеологічних одиниць. Джерела фразеології.
- 10.3 історії української орфографії. Принципи українського правопису.
11. Словотвір (дериватологія). Об'єкт і завдання словотвору. Словотвірна структура слова в українській мові. Словотвірний тип. Продуктивність словотвірного типу. Способи словотвору в сучасній українській літературній мові.
12. Предмет морфології. Частини мови і принципи їх класифікації.
13. Семантико-граматичні категорії іменника. Поділ іменників на відміни.
14. Прикметник. Загальна характеристика прикметника як частини мови. Розряди прикметників за значенням. Ступені порівняння якісних прикметників. Повні і короткі форми прикметників. Тверда й м'яка групи. Відмінкові парадигми прикметників
15. Загальна характеристика числівника як частини мови. Розряди числівників за значенням та граматичними ознаками. Відмінювання числівників.
16. Загальна характеристика займенника як частини мови. Співвідношення займенників з іншими частинами мови. Групи займенників за значенням.

17. Дієслово. Значення, граматичні ознаки дієслова. Дві основи дієслова. Категорія виду, перехідності/непохідності, стану. Зворотні дієслова, безособові дієслова, способи творення дієслів.
18. Категорія способу і часу вживання часових форм. Категорія особи, дієвідміни дієслів. Творення часових форм дієслова.
19. Походження та історія вивчення прислівника. Лексико-граматичні розряди прислівника. Категорія ступенів порівняння прислівника.
20. Прийменник як службова частина мови. Вживання прийменників. Семантичні типи прийменників. Синонімія прийменникових конструкцій.
21. Сполучник як службова частина мови, основні підходи до статусу сполучника. Морфологічний склад сполучників.
22. Головні члени речення. Підмет. Способи вираження підмета. Погляди мовознавців щодо визначення підмета. Простий і складений підмет. Морфологічне вираження підмета.
23. Виділення другорядних членів речення. Прямий і непрямий додаток. Обставина, означення, прикладка. Складні випадки визначення другорядних членів речення.
24. Речення – основна синтаксична одиниця. Основні ознаки речення. Типи простих речень. Просте й складне речення. Система простих речень за класифікаційними ознаками. Поняття про просте ускладнене речення.
25. Загальна характеристика односкладні речення. Внесок мовознавців у вивчення односкладних речень. Особові, дієслівні та прислівникові односкладні речення. Безособові та інфінітивні односкладні речення. Односкладні номінативні речення.
26. Складносурядні речення. Проблеми дослідження складносурядних речень. Складносурядні багатокomпонентні конструкції. Принципи класифікації складносурядних речень.
27. Структурно-семантичні типи складнопідрядних речень. Складнопідрядні речення розчленованої та нерозчленованої структури. Складнопідрядні речення з кількома підрядними.
28. Безсполучникові складні речення. Проблема статусу безсполучникових складних речень. Складні сполучниково-безсполучникові речення. Семантико-синтаксичні відношення між частинами безсполучникового речення.
29. Присудок і його типи. Простий і складений дієслівний присудок. Складений іменний присудок. Тире між підметом і присудком. Морфологічне вираження присудка різної будови.
30. Класифікація складних речень із сурядним і підрядним зв'язками. Період. Пряма й непряма мова. Діалог. Складне синтаксичне ціле.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗНЗ

1. Методика навчання української мови як наука і фахова дисципліна
Лінгвістичні основи навчання української мови. Рідна мова – основа інтелектуального і духовного розвитку особистості. Комунікативне спрямування у навчанні української мови
2. Психологічні та дидактичні основи навчання української мови
3. Основні етапи вивчення української мови. Варіантність структури і змісту курсу "Рідна мова" в 5-9 і в 10-11 класах.
4. Поглиблений курс української мови. Факультативні та спеціальні курси української мови.
5. Аналіз чинних програм з української мови для учнів 5-11 класів. Принципи побудови шкільних підручників.
6. Проблема уроку в сучасній лінгводидактиці. Класифікація уроків
Особливості структури уроку мови.
7. Технологія сучасного уроку мови. Нетрадиційні (нестандартні) уроки.
8. Методи і прийоми навчання української мови. Характеристика методів навчання
9. Програмоване та комп'ютеризоване навчання. Інтерактивні методи навчання.
10. Системний підхід у навчанні мови.
11. Проблемність у навчанні
12. Вивчення програмового матеріалу укрупненими частинами
13. Інформаційно-комунікаційні технології навчання.
14. Методика навчання фонетики, графіки, орфоепії, орфографії
15. Особливості вивчення лексикології та фразеології.
16. Методика навчання будови слова і словотвору
17. Особливості вивчення морфології
18. Особливості вивчення синтаксису та пунктуації.
19. Лінгводидактичні основи словникової роботи. Зміст і форми словникової роботи. Лексична робота на уроках граматики.
20. Робота із словниками. Формування лексичних умінь і навичок.
21. Основні напрями роботи з розвитку мовлення і принципи мовленнєвої підготовки учнів
22. Ознайомлення з мовленнєвими нормами та комунікативними якостями мовлення.
23. Удосконалення рецептивних видів мовленнєвої діяльності. Аудіювання, читання. Робота над продуктивними видами мовленнєвої діяльності. Говоріння, письмо
24. Види переказів. Методика їх проведення.
25. Види диктантів. Методика їх проведення.
26. Учніські твори. Методика їх проведення.
27. Узагальнення і систематизація набутих знань із стилістики у старших класах.
28. Елементи риторики в 5-9 класах. Уроки риторики в старших класах.
29. Роль і місце позакласної роботи в системі навчання української мови.
30. Значення і форми методичної роботи.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Слово о полку Ігоревім» – видатна пам'ятка давньої української літератури. Історична основа, провідна ідея поеми та художні засоби її втілення. Система образів твору.
2. Розвиток літописання в Київській Русі. Жанрова своєрідність «Повісті минулих літ», Київського і Галицько-Волинського літописів. Втілення загальнолюдських ідеалів добра і справедливості в «Повчанні» Володимира Мономаха.
3. Тематика, жанри, стильові особливості української літератури кінця ХІХ – початку ХХ ст.
4. М. Коцюбинський – майстер психологічної новели. Аналіз творів «Сміх», «Подарунок на іменини», «Інтермеццо», «Цвіт яблуні» та ін. (на вибір)
5. Ідея «сродної праці» у творчості Г.С. Сковороди, його філософська концепція. Жанрова специфіка творів. Проблематика, ідейна спрямованість збірок «Сад божественных песней», «Басни Харьковскія».
6. І.П. Котляревський – перший класик нової української літератури. Ідейно-тематична основа поеми «Енеїда», жанрове новаторство, народність. Поняття про бурлеск і травестію. Своєрідність вираження авторської позиції у творі.
7. Ідейно-тематичні особливості сентиментально-реалістичних повістей «Маруся», «Сердешна Оксана», «Козир-дівка» І.Ф. Квітки-Основ'яненка. Ідилічне змалювання побуту, обрядів, природи України у повісті «Маруся».
8. Т. Г. Шевченко – основоположник нової української літератури. Періодизація творості. Особливості художнього осмислення подій національної історії у творості митця.
9. Поетична творчість П.О. Куліша. «Чорна рада» – перший історичний роман в українській літературі. Зображення козацтва та осмислення історичного минулого України в творі.
10. Художня майстерність Марка Вовчка у творенні образів-персонажів (повість «Інститутка»). Розповідна майстерність письменниці, актуальність тематики.
11. Історичні умови розвитку української літератури 70–90-х рр. ХІХ ст. Тематичне, жанрове, стильове багатство літератури.
12. Своєрідність композиції роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного та І. Білика. Тематика, засоби типізації художніх образів, мова твору.
13. Багатогранність творчого доробку Б.Д. Грінченка, соціально-психологічні аспекти творів («Без хліба», «Дзвоник», «Украла», «Екзамен» та ін.).
14. І. Карпенко-Карий – найвидатніший драматург серед корифеїв українського театру. Новаторство у жанрі соціальної комедії.

- Проблематика творів «Мартин Боруля», «Сто тисяч», «Хазяїн», аналіз головних образів-персонажів.
15. Місце художньої прози у спадщині І. Я. Франка. Художньо-духовні аспекти образної системи роману «Перехресні стежки» І. Я. Франка, проблематика твору.
 16. Філософська ідея, система образів, поетична символіка, особливості композиції драми-феєрії «Лісова пісня». Поняття про жанр твору.
 17. Неоромантичні тенденції в творчості О. Кобилянської. Повісті «Людини», «Царівна»: композиція, особливості творення образів, мова і стиль.
 18. Своєрідність, провідні мотиви української поезії кінця ХІХ – початку ХХ ст. Поезія Олександра Олеся, Миколи Вороного.
 19. Новаторський характер творчості В. Винниченка. Проблематика прози та драматургії.
 20. Естетичні засади поезії П. Тичини. Синтез символізму, імпресіонізму з традиціями національно-образного мистецтва. Поетичне вираження світовідчуття й світорозуміння нового покоління творчості інтелігенції у зб. «Сонячні кларнети».
 21. Традиції й новаторство в новелістичному жанрі. Творчість В. Стефаника, Г. Косинки, Г. Тютюнника. Аналіз одного з творів.
 22. Трагізм життєвої долі М. Г. Хвильового та його персонажів. Суперечність між гуманістичними вселюдськими ідеалами й жорстокою дійсністю громадянської війни, роздвоєння особистості («Я (Романтика)», «Мати», «Кіт у чоботях»).
 23. Продовження інтелектуальної, філософсько-психологічної лінії в українській літературі І пол. ХХ ст., тематичне розмаїття прози В. Підмогильного та В. Петрова (Домонтовича).
 24. Провідні ознаки стилю О. Довженка, їх вияв у кіноповісті «Україна в огні». Роздуми про джерела духовного формування людини та специфіку національно-органічного способу мислення у кіноповісті «Зачарована Десна».
 25. Літературне шістдесятництво як духовно-інтелектуальне явище. Провідні мотиви лірики шістдесятників (Л. Костенко, І. Драч, В. Симоненко, Д. Павличко та ін.). «Шістдесятники» – митці громадської мужності й новаторського бачення дійсності.
 26. Література української діаспори та еміграції: проблематика, жанрово-стильові особливості. Ідейно-естетичні декларації Мистецького Українського Руху. Система естетичних поглядів на літературу у творчості поетів Нью-Йоркської групи
 27. Особливості становлення і розвитку історичної тематики в українській літературі другої пол. ХХ ст. Осмислення долі українського народу в кількох часових вимірах у романах П. Загребельного та Ю. Мушкетика
 28. Іван Драч – поет невпинного пошуку нового змісту й форм вираження людського буття. Проблема Чорнобильської трагедії в українській літературі. Символічний ряд поеми «Чорнобильська мадонна».
 29. Лірика В. Стуса: мотиви, образи, проблематика. Узагальнені образи крізь

- призму індивідуальної долі, зразок «стоїчної» поезії
30. Естетичні засади Київської поетичної школи і «вісімдесятників» в українській поезії.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Українська література як шкільний навчальний предмет.
2. Зміст і структура шкільного курсу української літератури.
3. Методика викладання української літератури як наука, її складові частини і джерела розвитку.
4. Зв'язок методики літератури з іншими фундаментальними науками.
5. Планування роботи вчителя-словесника.
6. Творча лабораторія вчителя літератури.
7. Структура уроку української літератури. Навчальні ситуації.
8. Етапи вивчення художніх творів різних родів у школі.
9. Метод творчого читання та основні види робіт.
10. Метод евристичної бесіди, види робіт учнів у процесі використання методу евристичної бесіди.
11. Дослідницький метод. Самостійна робота учнів з літератури.
12. Репродуктивний метод навчання літератури, прийоми його реалізації.
13. Специфіка шкільного аналізу художнього твору.
14. Шляхи шкільного аналізу художнього твору.
15. Традиційні та нові підходи до аналізу художнього тексту та інтерпретації твору в школі
16. Особливості аналізу епічного твору
17. Особливості аналізу ліричного твору
18. Особливості аналізу драматичного твору
19. Вивчення елементів теорії літератури в школі
20. Методика вивчення теорії літератури в середніх та старших класах
21. Вивчення ритмічної організації художньої мови в шкільному курсі
22. Вивчення мови художнього твору в шкільному курсі
23. Культурологічний підхід до вивчення літератури.
24. Методика розвитку усного та писемного мовлення учнів на уроках літератури та в позаурочній роботі.
25. Інноваційні технології навчання (огляд найбільш ефективних технологій)
26. Взаємодія мистецтв в процесі поліхудожнього розвитку особистості школяра на уроках літератури та в позаурочній діяльності
27. Формування читацької культури школярів на уроках та в позаурочній діяльності
28. Метод проектів в системі літературної освіти
29. Вивчення біографії письменника в основній і старшій школі.
30. Особливості уроків позакласного читання.

Зразок практичного завдання

Випускник повинен засвідчити уміння застосовувати набуті знання на практиці, розкривати закономірності еволюції мовних одиниць і категорій з умінням виокремити етапи тих чи інших наукових парадигм. Актуальним постає завдання відповідності вимог атестації випускників вимогам сучасної школи. Відповідаючи на теоретичні питання, випускник має продемонструвати розуміння зв'язків фундаментальних питань філології зі шкільним курсом української мови і літератури, виявити знання шкільних програм, запропонувати оптимальні методи і прийоми роботи над матеріалом, спираючись на знання з методики навчання української мови та літератури, а також досвід, набутий під час проходження педагогічних практик.

Третє практичне завдання в білеті комплексного екзамену передбачає роботу з текстом. Практичне завдання спрямоване на діагностику рівня сформованості літературознавчих, мовознавчих, методичних компетенцій. Студентам будуть запропоновані вірші Т. Шевченка, Б. Грінченка, Лесі Українки, Олександра Олеса, П. Тичини, В. Симоненка, М. Вінграновського, В. Стуса, Ліни Костенко та інших авторів, чия творчість реперезентує основні тенденції розвитку української літератури і формування сучасної української мови ХІХ – ХХ ст.

Приклад завдання:

Виконайте ідейно-художній аналіз поданого поетичного тексту. Виконайте синтаксичний аналіз речення (за власним вибором). Зробіть морфологічний розбір підкреслених слів.

Василь Стус

Над головою плине Рафаель,
вхопившись за смичок віолончелі,
перехопило дух у менестрелів –
ні звука з горла. Груді хоч прострель.
Співці кариатидами стоять,
бо де подітись з зрадними очима?
Сховалися за їхніми плечима
пиха і гонор. Стали і мовчать.
Мовчіть і начувайтесь. Бо струну
торкне смичок і раз, і два, і тричі
і раптом зойком вистрелить у вічі,
рятуючи од змиренного сну.
І вже не полічити давніх тріщин
на полотні. Часу не полічить.
Лиш кожен звук, лиш кожен рух ловить
і чуть – кімната вищає і вищає,
і вже здасться – ледве вхопить зір.
Пливе митець, простерши руки-крила,
і темінь у ногах провалля вирила –
не упади. Дивися вгору й вір.
Дивися й вір. Увіруй в торжество
віолончельних звуків серед тиші.
Нехай хоч розпач поривом привіншує,
і рвись вперед з зневірою удвох.

Покіль ти крила-руки не розкрилиш,
з душі не вирвеш моторошний крик
чуття, котрого не назве язик,
чуття, котрого у словах не виллєш.

Орієнтовний план аналізу поетичного твору

Вивчення художнього твору – це науковий опис, аналіз тексту, а також його інтерпретації (творче трактування читачем) та частково контекстуальний розгляд (вивчення твору в зв'язках із біографією автора, зовнішніми чинниками літературного розвитку, особливостями вітчизняного та світового письменства). Залучення цих відомостей у поєднанні з особистою оцінкою твору – передумова проникнення в поетичний світ митця. Відповідь бажано будувати у формі суцільного тексту-роздуму, не відокремлювати складові художнього твору, а дотримуватися принципу взаємозв'язку змісту й форми, окресленого М. Бахтіним тезами „оформлений зміст” та „змістовна форма”.

Жанрова специфіка. Бажано не підміняти жанрову класифікацію тематичною (громадянська, пейзажна, інтимна). Жанрові форми визначають згідно зі строфічною організацією (сонет, октава, тріолет тощо), емоційною та змістовною домінантою (елегія, медитація, вірш-пейзаж, ліричний портрет, ліричне послання тощо), взаємодією поезії й музики (романс, гімн, вірш пісенного складу). Іноді, спираючись на дослідження В. Моренця, у значенні жанру послуговуються родовим поняттям *лірика* або, відповідно до концепцій Т. Волкової та Е. Соловей, уживають терміни філософська чи публіцистична лірика в контексті жанрової системи.

Тема твору. У формулюванні теми твору слід уникати оцінного моменту. Тема – це основне питання, об'єкт зображення, а не їх оцінка! Можна почати визначення теми зі слів „сприйняття”, „роздум”, „ставлення” тощо або послуговуватися поняттям *мотив*.

Спосіб побудови вірша. Композиційна організація поетичного тексту ґрунтується на таких принципах:

- логічно-послідовна зміна думок (М. Вороний „Легенда”);
- градація (нагнітання, посилення однотипних думок і почуттів, увиразнене словесними повторами чи поетичними фігурами) (М. Вороний „Краса”);
- художня паралель (зіставлення змістовних частин тексту) (В. Самійленко „Українська мова”);
- художня антитеза (протиставлення змістовних частин тексту). В одному тексті можуть поєднуватися різні принципи структурування художнього матеріалу.

Способи забезпечення естетичного впливу художнього тексту на читача.

Естетична сутність художнього слова, його особлива енергетика найвиразніше виявляється в поезії завдяки таким рівням поетичного мовлення:

- лексико-семантичний рівень (добір слів із емоційним забарвленням: органічно-емоційних лексем, синонімів, стилістично маркованих власних назв, слів із суфіксами на позначення зневажливої чи зменшено-пестливої оцінки, словесні образи акустичного, візуального, дотикового, нюхового, смакового значення тощо);
- тропи – вислови, вжиті в переносному, зміненому значенні (епітети, метафори, метонімії, синекдохи, алегорії, символи, порівняння, оксиморони тощо);
- поетичні фігури – засоби художнього синтаксису, своєрідність синтаксичної, інтонаційної організації художнього мовлення (анафори, епіфори, синтаксичні паралелізми, риторичні фігури, антитези, градації, апосіопези (умовчання), інверсії тощо);
- елементи звукопису – засоби фонічної організації мови (алітерація – повторення приголосних звуків, асонанс – повторення голосних, ономапопея – звуконаслідування). Визначення особливостей образності вірша – це не статистичний перелік епітетів, метафор та ін. Аналізуючи текст, звертаємо увагу на найвиразніші образотворчі засоби, намагаємося проінтерпретувати їх емоційне, естетичне, змістове наповнення, пояснити стилістичну роль *конкретних* тропів, фігур, елементів звукопису та власне враження від тексту.

Ритмічна організація поетичного тексту: система віршування; вид строфи (за кількістю рядків: моностих, дистих, терцет, катрен тощо; за походженням: античні, східні, романські); види рим (точні – неточні, одногрупні – різногрупні, оригінальні – банальні, чоловічі (окситонні) – жіночі (парокситонні) – дактилічні (пропаракситонні) – гіпердактилічні та ін.); способи римування (перехресне – абаб, парне (суміжне, паралельне) – аабб, кільцове (охоплююче); ритмічна схема. Особливості ритмічної організації пов'язані з емоційною тональністю вірша. Своєрідний темпоритм увиразнює відповідні почуття та настрої, тому, характеризуючи елементи ритмотворення, намагаються збагнути естетичну роль віршового ритму в аналізованому тексті.

Емоційна тональність, пафос, настрої вірша.

Ідея поезії. Ідея твору – це відповідь на питання, поставлене в темі, оцінка зображення, основна думка; мистецькою ідеєю називають емоційно-естетичне ставлення автора до зображуваного, а також розкриття металогічного (символічного, алегоричного) змісту. Не варто в мистецькому творі обов'язково шукати об'єктивно наявної, свідомо декларованої авторської думки (тенденції), починати визначення теми кожного тексту з соціологічного штампу „засудження”, „викриття” тощо, а також уживати кліше „автор хотів сказати”.

тему.

Організація діагностики якості підготовки

6.1. Порядок створення і робота екзаменаційної комісії

Екзаменаційна комісія створюється щорічно для проведення атестації – комплексних екзаменів і захисту кваліфікаційних робіт та діє протягом календарного року як єдина для денної, заочної форм навчання та екстернату з кожної спеціальності.

До складу комісії входять викладачі випускових та профільних кафедр, провідні фахівці. Персональний склад ЕК затверджується ректором не пізніше ніж за місяць до початку роботи.

Графік роботи комісії затверджується ректором.

Захист кваліфікаційних робіт проводиться на відкритому засіданні ЕК за участю не менше половини її складу при обов'язковій присутності голови.

Регламент засідань ЕК встановлює її голова.

Рішення ЕК про оцінку кваліфікаційної роботи, а також про присвоєння випускнику освітнього рівня та кваліфікації, видачу йому документа про освіту і кваліфікацію приймається на закритому засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, які брали участь у засіданні. Голос голови ЕК є вирішальним при однаковій кількості голосів.

Засідання ЕК протоколюються. У протоколи вносяться:

- оцінки складання комплексного кваліфікаційного екзамену;
- оцінка захисту кваліфікаційної роботи;
- запитання до випускника з боку членів та голови ЕК;
- окремі думки членів ЕК;
- здобуті освітній рівень і кваліфікація;
- назва документа про освіту і кваліфікацію (з відзнакою чи без відзнаки), який видається випускнику;
- інші відомості.

Протоколи підписують голова та члени ЕК, які брали участь у засіданні. Результати захисту кваліфікаційних робіт визначаються оцінками "відмінно", "добре", "задовільно" та "незадовільно" та **оцінки за 100-бальною системою ECTS** та оголошуються того ж дня після оформлення протоколів засідання ЕК.

У випадках, коли захист кваліфікаційної роботи визначається незадовільним, ЕК встановлює, чи може студент подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену випускаючою кафедрою.

Студент, який не захистив кваліфікаційну роботу, допускається до повторного захисту не менше ніж через рік протягом трьох років.

Після закінчення роботи ЕК голова складає звіт та подає його до навчального відділу. У звіті аналізується актуальність тематики, якість виконання кваліфікаційних робіт, уміння випускників застосовувати знання при вирішенні виробничих проблемних ситуацій, недоліки в підготовці, рекомендації щодо вдосконалення навчального процесу.

Звіти голів ЕК і результати комплексної атестації обговорюються на засіданні ради Інституту.

Критерії оцінювання якості підготовки

Професійна підготовка фахівця – це формування розвиненої, компетентної, здатної швидко адаптуватися до динамічних умов діяльності особистості на основі удосконалення змісту й технологій навчання студента. На комплексну атестацію винесено основні питання з фахових дисциплін, що дасть змогу перевірити стан підготовки майбутніх вчителів, виявити їхнє вміння самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися у швидкому потоці наукової інформації з питань літературознавства, мовознавства та методик навчання української мови і літератури.

При узагальненні оцінювання відповідей на екзамені та оцінюванні бакалаврської роботи члени комісії користуються такими вимогами й критеріями:

Підсумкова кількість балів (max – 100)	За національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Критерії оцінювання
90-100	відмінно	A	Отримує студент, який демонструє: <ul style="list-style-type: none"> – повне знання розвитку теорії мови та розвитку літературного процесу в культурному контексті епохи на синхронічному та діахронічному рівнях; – ґрунтовна характеристика кожного із розділів мовознавчої науки за ознаками: морфологічними, синтаксичними, лексико-семантичними; – чітке знання жанрових форм, вміння співвідносити типологічно схожі явища сучасної української літератури та зарубіжних літератур; – термінологічно точне знання мовознавчих і літературознавчих понять, їх правильне застосування; – вільно використовує набуті теоретичні знання під час аналізу практичного матеріалу, пов'язує програмовий матеріал із профілем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; – повне знання історії методики навчання української мови та літератури; – термінологічно точне знання

			<p>методичних понять, їх правильне застосування;</p> <ul style="list-style-type: none"> – уміння дати розгорнуту, логічно побудовану відповідь, яка демонструє ерудицію і глибокі знання студента, відповідає вимогам культури мови; – вільно використовує набуті теоретичні знання та знання з методики під час аналізу практичного матеріалу, пов'язує програмовий матеріал із профілем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.
82-89 75-81	добре добре	B C	<ul style="list-style-type: none"> – уміння аналізувати кожну мовну одиницю, текст, проводити мовний аналіз та порівняльний аналіз творів, проте неповною мірою спираються на мовознавчі та літературознавчі знання; – вміння дати розгорнуту логічну відповідь, бракує чіткої аргументації, має місце мовні огріхи; – практичні навички поступаються теоретичній та методичній підготовці; – домінує репродуктивний тип відповіді.
66-74 60-65	задовільно задовільно	D E	<ul style="list-style-type: none"> – неточності у знаннях, відсутність умінь оцінювати факти та явища мовного та літературного характеру; – слабкі навички самостійного аналізу теоретичних, практичних проблем, запропонованих студенту; – задовільні навички ведення наукової дискусії; – відповідь неповна, основні положення слабо аргументовані, допущені мовні помилки; – неточності у знаннях, відсутність умінь оцінювати факти та явища методичного характеру.
35-59	незадовільно з правом повторного складання при поновленні на ДЕК	FX	<ul style="list-style-type: none"> – слабкі знання змісту мовознавчого та літературознавчого курсів, не опанував наукові першоджерела з мови та літератури, слабкі знання змісту художніх текстів та літературно-критичних матеріалів; – низький рівень мовознавчих, історико-літературних та літературознавчих знань; – низький рівень методичних знань; – поверхова відповідь, наявність грубих помилок у фактичному матеріалі, мова бідна, невиразна.

Набуті знання та вміння оцінюються за **критеріями**:

За кожне теоретичне питання випускник може максимально отримати 30 балів, за практичне – 40 балів.

Перше питання стосується певної проблеми курсів сучасної української літературної мови, стилістики української мови, методики навчання української мови, її засобів і прийомів. Оцінка знань випускників з дисциплін є комплексною, становить еквівалент усієї сукупності теоретичних відомостей, умінь і навичок, набутих у процесі вивчення зазначених курсів, а також під час проходження педагогічних практик.

25-30 балів – випускник дає вичерпну відповідь на поставлене питання і виявляє глибокі ґрунтовні знання з певної теми, демонструє знання загальних характеристик сучасної української літературної мови, специфічних особливостей термінологічного апарату та прийомів конкретних методів, а також спроможність мислити нестандартно, використовувати адекватні технології та моделі для створення навчальних ситуацій, обґрунтовувати теоретичні питання мови, давати оригінальне тлумачення проблем, здатність самостійно інтерпретувати, узагальнювати, робити висновки на основі конкретного матеріалу, аналізувати глобальні процеси з точки зору їх ефективності, якості, суспільної значимості, давати об'єктивну оцінку тим чи тим певним теоретичним положенням з лінгвістики.

20-24 бали – випускник правильно і майже в достатньому обсязі дає відповідь на поставлене питання, що підтверджує його глибокі знання з сучасної української літературної мови, розуміє структуру мовної системи, вміє членувати мовні одиниці на найбільші і найменші сегменти мовної системи, обґрунтовує закономірності й особливості функціонування мовних одиниць, їх взаємозв'язків та взаємовідношень, вияв мовних одиниць у мовленні, уміє трансформувати конкретне слово у складну синтаксичну конструкцію та згортати синтаксичні конструкції в реальне слово, володіє термінологічним та понятійним апаратом, обізнаний із основними методами дослідження мови.

15-19 балів – випускник орієнтується в матеріалі, проте поверхово усвідомлює ролі значення і зв'язків у реченні, зокрема парадигматичні, синтагматичні та ієрархічні зв'язки, не завжди може самостійно виявити тип і структуру речення.

1-14 балів – випускник не може викласти зміст питання, погано орієнтується у навчальному матеріалі, категоріях лінгвістики, не вміє на належному рівні оперувати термінологічним та понятійним апаратом. Інколи звучать завчені напам'ять фрази, правила, теорії, які випускник не може чітко пояснити; відсутні приклади, допускаються грубі фактичні мовні та мовленнєві помилки. Висловлювання студента «бідне», спрощене, містить стилістичні огріхи.

Друге питання стосується певної проблеми курсу історії української літератури, теорії літератури, методики навчання української літератури, типології стилів і форм. Оцінка знань випускників з дисциплін є комплексною, становить еквівалент усієї сукупності теоретичних відомостей, умінь і навичок, набутих у процесі вивчення зазначених курсів, а також під час проходження педагогічних практик

25-30 балів – студент вільно і повно володіє фактичним матеріалом щодо історико-літературного розвитку, демонструє розуміння специфічних

особливостей термінологічного апарату та прийомів конкретних методів, систему жанрів і стилів у літературному процесі. Випускник усвідомлює стадіальність літературно-мистецького розвитку. При відповіді студент не допускає фактичних і мовленнєвих помилок.

20-24 бали – студент засвідчує високий рівень осмислення вивченого, спроможний логічно, аргументовано, чітко, точно і вільно висловлювати власні думки, не допускає фактичних помилок. Випускник володіє термінологічним та понятійним апаратом літературознавства, обізнаний із основними методами і прийомами навчання української літератури.

Спостерігається уміння коментувати історичні явища, встановлювати системні зв'язки. Мовлення чітке, логічне, хоча допускаються незначні мовленнєві помилки.

15-19 балів – студент досить послідовно і логічно відтворює матеріал, проте не може обґрунтувати висловлені думки з історії української літератури, проявляє поверховість суджень, не вміє пояснити суті конкретних історичних явищ та процесів, не може самостійно визначити специфіку жанрів і стилів, неточно визначаючи причини та наслідки окремих історичних фактів; відповідає на більшість запитань, що конкретизують відповідь; може навести окремі завчені приклади, проте не завжди точно. У відповіді допускає до 4-х фактичних, 5-ти мовленнєвих помилок.

1-14 балів – відповідь характеризується низьким рівнем усвідомлення, студент допускає істотні помилки у викладенні матеріалу, не володіє літературознавчою термінологією, порушує логіку відповіді, відтворює матеріал на елементарному рівні, називаючи окремі факти. Інколи звучать завчені напам'ять фрази, які випускник не може чітко пояснити; відсутні приклади, допускаються грубі фактичні помилки. Висловлювання студента «бідне», спрощене, містить сім мовленнєвих огріхів.

Третє – практичне завдання.

30-40 балів виставляється за те, що:

випускник повністю оволодів теоретичним матеріалом, логічно і послідовно застосовує його при мовному аналізі та аналізі художнього тексту; виявляє компетентнісний підхід до вивченого; засвідчує ознаки самостійної життєвої позиції, оцінюючи нові факти, явища, погляди; при відповіді не допускає фактичних і мовленнєвих помилок.

19-29 балів виставляється за те, що:

випускник недостатньо орієнтується в матеріалі, поверхово обґрунтовує ту чи ту мовну одиницю, її функції та вияви, основні етапи розвитку української літератури, не завжди може самостійно виявити ієрархічні зв'язки між мовними одиницями.

1-18 балів виставляється за те, що:

студент не зміг самостійно здійснити мовний аналіз відповідно до схеми аналізу, його відповідь характеризується низьким рівнем усвідомлення; допускаються грубі фактичні помилки; висловлення «бідне», спрощене, містить значну кількість мовленнєвих та стилістичних огріхів.

При оцінюванні відповіді студента члени екзаменаційної комісії керуються такими критеріями:

- правильність, змістовність, аргументованість відповідей;
- уміння проілюструвати теоретичний матеріал власними прикладами;
- уміння застосувати теоретичні знання з різних дисциплін для розв'язання практичних завдань;
- уміння самостійно зробити висновки з наведених фактів;
- володіння нормами літературної мови і культури усної відповіді.

Під час іспиту студент повинен продемонструвати такі знання й уміння:

- мати високий рівень професійної підготовки, глибокі знання з мовознавства, літературознавства, педагогічних та психологічних, соціально-економічних наук;
- знати основні теоретичні дисципліни в обсязі, необхідному для розв'язання наукових завдань; основи філософських наук, мовознавчі та літературознавчі дисципліни у синхронному та діахронному аспектах;
- володіти принципами та методами лінгвістичного і літературознавчого аналізу художнього тексту;
- знати проблеми вивчення літературних напрямів, стилів, системи художніх образів і жанрів, сюжетно-композиційних особливостей творів, засобів художньої виразності;
- уміти застосовувати одержані знання для вирішення поставлених завдань;
- з історичних позицій пояснювати явища і факти рідної мови та літератури.

Методичне забезпечення комплексної атестації

Методичні матеріали мають забезпечити самостійну роботу студента з підготовки до комплексної атестації.

Методичні матеріали розробляються випусковими кафедрами, розглядаються і затверджуються вченою радою Інституту.

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи підготовки студента до комплексної атестації подаються за такою структурою.

- методичні рекомендації до написання бакалаврських робіт;
- методичні рекомендації до складання комплексного кваліфікаційного екзамену.

Документи про освіту та кваліфікацію

Здобувачі освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”, які успішно пройшли атестацію, отримують диплом про здобуття відповідного рівня вищої освіти за відповідним напрямом підготовки та кваліфікації бакалавра.

Студентам, які мають не менше 75% відмінних оцінок з усіх навчальних дисциплін і практичної підготовки, оцінки "добре" з інших дисциплін та оцінки "відмінно" за результатами атестації ІІ, видається диплом з відзнакою.

Студенти, які отримали незадовільну оцінку при складанні комплексного екзамену або при захисті кваліфікаційної (бакалаврської) роботи, відраховуються з Університету та одержують академічні довідки.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Основна

1. Авксентьев Г.Г., Калашник В.С., Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови. – Х.: Вища шк., 1997.
2. Безпояско О.К., Городенська К.Г. Морфеміка української мови. – К.: Наук. думка, 1987.
3. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. – К.: Либідь, 1993.
4. Виноградов В.В. Лексикологія и лексикографія. Избранные труды. – М.: Наука, 1997.
5. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис. – К.: Либідь, 1993.
6. Волох О.Т., Чемерисов М.Т., Чернов Є.І. Сучасна українська літературна мова. – К.: Рад. шк. , 1985.
7. Горпинич В.О. Будова слова і словотвір. – К.: Наук. думка, 1977.
8. Горпинич В.О. Українська морфологія. – ДНУ. – 2002.
9. Горяний В.Д. Українська мова (10-11 кл.): Посібник для шкіл (класів) з поглибленим вивченням рідної мови. – К.: Освіта, 1992.
10. Гуманітарні технології. – К.: Видавничий дім "КМ Akademia", 1994.
11. Дятчук В.В., Пустовіт Л.О. Семантична структура і функціонування лексики української мови. – К.: Наук. думка, 1983.
12. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. – К.: Наук. думка, 1984.
13. Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови. – Ч.1. – К.: Рад. шк. , 1965.
14. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Морфологія: Монографія. – Донецьк: ДонДу, 1996.
15. Караман С.О., Караман О.В., Плющ М.Я. та ін. Сучасної української літературної мови. – К.: Літера, 2011.-540 с.
16. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови. – К.: Вища шк., 1995.
17. Карпова В.Л. термін і художнє слово. – К.: Рад. шк. , 1967.
18. Клименко Н.Ф. Основи морфеміки сучасної української мови. – К.: Наук. думка, 1998.

19. Кобилянський Б.В. Діалект і літературна мова. – К.: Рад. шк., 1978.
20. Кочан І.М., Захлюпана Н.М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Друге видання, виправлене і доповнене. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005.
21. Курс сучасної української літературної мови / за ред.. Л.А. Булаховського. – Т.1. – К.: Рад. шк., 1951.
22. Кучеренко Н.М. Дидактичний матеріал з рідної мови. Морфологія: Посібник для вчителя. – К.: Освіта, 1992.
23. Лисиченко Л.А. Лексикологія сучасної української літературної мови. Семантична структура слова. – Х.: Вища шк., 1977.
24. Неживий О.І., Ужченко В.Д. Дидактичний матеріал народознавства на уроках рідної мови. – К.: Освіта, 1993.
25. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство. – Львів, 1994.
26. Пентилюк М.І. підручник для студентів-філологів. – К.: Ленвіт, 2000.
27. Перебийніс В.В. Частотність і сполучуваність фонем сучасної української літературної мови // Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика / За ред.. І.К.Білодіда. – К.: 1969.
28. Плиско К.М. Синтаксис рідної мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення. – Х.: Основа, 1992.
29. Синтаксис СУЛМ: Проблемні питання: Навчальний посібник/ І.І.Слинько, Н.В.Гуйванюк, М.Ф.Кобилянська. – К.: Вища шк., 1994.
30. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. – К.: Наук. думка, 1973.
31. Словотвір. Морфонологія. – К.: Наук. думка, 1999.
32. Словотвір сучасної української літературної мови. – К.: Наук. думка, 1999.
33. Стельмахович М.Г. Система роботи з розвитку зв'язного мовлення в 4-8 класах. – К.: Рад. шк., 1981.
34. Стріха А.Л., Гуревич А.Ю. Цікава граматики: Посібник для вчителя. – К.: Рад. шк. , 19991.
35. Сучасна українська літературна мова. Лексика і Фразеологія / За заг. ред. І.К.Білодіда. – К.: Наук. думка, 1973.
36. Сучасна українська мова. Синтаксис. – К.: Наук. думка, 1972.
37. Сучасна українська мова. Синтаксис: Підручник / За ред. О.Д. Пономаріва. – К.: Либідь 1994.
38. Сучасна українська літературна мова / за ред.. І.К.Білодіда. К.: Наук. думка, 1969. (СУЛМ: Морфологія).
39. Сучасна українська літературна мова / За ред. І.К.Білодіда. К.: Наук. думка, 1969. (СУЛМ: Синтаксис).
40. Сучасна українська літературна мова / за ред. І.К.Білодіда. К.: Наук. думка, 1969. (СУЛМ: Фонетика).
41. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П.Грищенка. – К.: Вища шк., 1993.
42. Сучасна українська літературна мова / За ред.. М.Я.Плющ. К.: Вища школа, 1994.
43. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – К.: Наук.

думка, 1994.

44. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови / І.Вихованець, К.Городенська; За ред. І.Вихованця. – К.: Унів. Вид-во “Пульсари”, 2004.

45. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія. – К.: Вища школа. Головне видавництво, 1981.

46. Українська мова: Енциклопедія. – К.: Укр. енциклопедія, 2000.

47. Форми навчання в школі / За ред. Ю.І. Мальованого. – К.: Освіта, 1992.

48. Христіанінова Р.О. Просте речення в шкільному курсі рідної мови: Посібник для вчителя. – К.: Рад. школа, 1991.

49. Шульжук Синтаксис сучасної української літературної мови. – К.: Наук. думка. – 2003.

50. Ющук І.П. Українська мова: Підручник для 8-9 кл. шкіл з проблемним вивченням рідної мови. – К.: Рад. шк., 1991.

Додаткова

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Актуальні проблеми становлення і розвитку школи. – К.: Наук. думка, 1992.
2. Білоусенко П.І., Явір В.В. Проблемно-ситуативні завдання на уроках рідної мови. – К.: Освіта, 1990.
3. Біляєв О.М., Мельниченко В.Я., Пентилюк М.І., Передерій Г.Р., Рожило Л.П. Методика вивчення рідної мови в школі. – К.: Рад. шк., 1987.
4. Біляєв О., Симоненко Л., Скуратівський Л., Шелехова Г. Концепція навчання державної мови в школах України // Дивослово. – 1996. – № 1.
5. Ващуленко М.С. Удосконалення змісту і методики навчання рідної мови в 1-4 класах. – К.: Рад. шк., 1991.
6. Донченко Т.К. Організація навчальної діяльності учнів на уроках рідної мови. – К.: Наук. думка, 1995.
7. Єрмоленко С., Мацько Л. Навчально-виховна концепція вивчення рідної (державної) мови // Дивослово. – 1994. № 7.
8. Олійник І.С., Іваненко В.К., Рожило Л.П., Скорик О.С. Методика навчання рідної мови в середній школі. – К.: Вища шк., 1989.
9. Методика навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах: Програма для студентів спеціальності 7.010103 ПМСО. Українська мова і література факультетів української філології педагогічних університетів та інститутів /укладачі: С.О.Караман, М.І. Пентилюк. – К.: «Ленвіт», 2007. – 24с.
10. С.О.Караман Методика навчання української мови в гімназії. – К.: «Ленвіт», 2000. – 286с.

11. Караман С.О., Караман О.В. Сучасна українська літературна мова: Навчальний посібник. Частина I. Синтаксис словосполучень. Синтаксис простих речень. – 2-ге вид. – КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, 2007. – 276 с.
12. Караман С.О., Караман О.В., Дика Н.М. Сучасна українська літературна мова: Навчальний посібник. Частина II. Синтаксис словосполучень. Синтаксис простих речень. – 2-ге вид. – КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, 2007. – 179 с.
13. Караман С.О., Караман О.В. Орфоепічний тренінг. Фонетика. Орфоепія. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Стилїстика. Риторика. Завдання і вправи: Навчальний посібник – КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, 4-е вид., 2007. – 132 с.
14. Караман С.О. Загальне мовознавство. Частина 1. Курс лекцій – 5-е видання, перероблене, доповнене. – К.: КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2007. – 236с.
15. Педагогічні інновації у сучасній школі. Науково-методичний збірник. – К.: Освіта, 1994.
16. Плиско К.М. Організація навчання синтаксису в середній школі: Посібник для вчителя. – К.: Рад. шк., 1990.
17. Караман С.О., Караман О.В. Дика Н.М. Сучасна українська літературна мова: Навчальний посібник. Частина I.-II Синтаксис словосполучень. Синтаксис простих речень. – 2-ге вид. перероб. і доп, – КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, 2009. – 304с.
18. Караман С.О., Караман О.В., Дика Н.М. Сучасна українська літературна мова: Навчальний посібник. Частина III- IV Синтаксис словосполучень. Синтаксис простих речень. – 2-ге вид. перероб. і доп, – КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, 2009. –214с.
19. Караман С.О. Караман О.В. Культура усного і писемного мовлення. Практичні заняття з розділу (основні комунікативні ознаки досконалого мовлення» – К. КМПУ і.Б.Д.Грінченка, 2005. – 40с.
20. Плиско К.М. Принципи, методи і форми навчання української мови (Теоретичний аспект): / Навч. посібник /. – Х.: Основа, 1995.
21. М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О.В. Караман, З. П. Бакум Практикум з методики навчання української мови / та ін. ; за ред. М. І. Пентилюк – К. : Ленвіт, 2003. – 302 с. (автором розроблено методику навчання фонетики, орфоепії та графіки в загальноосвітніх закладах, описано методи навчання пунктуації, подано теоретичні засади навчання орфографії). *Рекомендовано Міністерством освіти і науки України.*

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ **З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Основна

1. Білоус П. В. Історія української літератури XI – XVIII ст. : навч. посіб. / П. В. Білоус. – К. : Академія, 2009. – 424 с.

2. Грушевський М. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. – К., 1993. – Т. 1. – 392 с.
3. Гундорова Т. ПроЯвлення слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація / Тамара Гундорова. – Л. : Літопис, 1997. – 297 с.
4. Єфремов С. Історія українського письменства / С. Єфремов / Худож. оформл. В. М. Шторгіна. – К. : Феміна, 1995. – 688 с.
5. Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка: Лекції, нариси, статті / Микола Зеров. – Дрогобич : Відродження, 2007. – 568 с.
6. Історія української літератури ХХ ст. : у 2-х кн. / ред.-упоряд. В. Г. Дончик. – К. : Либідь, 1998.
7. Історія української літератури. Кінець ХІХ – початок ХХ століття : У 2 кн. : Підручник / За ред. О. Д. Гнідан. – К. : Либідь, 2005. – Кн. 1. – 624 с.
8. Історія української літератури. Кінець ХІХ – початок ХХ століття : У 2 кн. : Підручник / За ред. О. Д. Гнідан. – К. : Либідь, 2006. – Кн. 2. – 496 с.
9. Ковалів Ю. Історія української літератури : Кінець ХІХ – поч. ХХІ ст. : У 10 т. – Т. 1 [У пошуках іманентного сенсу]. – К. : ВЦ «Академія», 2013. – 510 с.
10. Кузьменко В. І. Історія української літератури: ХХ – поч. ХХІ ст. : навчальний посібник : у 3 т. / В. І. Кузьменко, О. О. Гарачковська, М. В. Кузьменко. – Т. 2. – К. : Академвидав, 2014. – 536 с.
11. Кузьменко В. І. Історія української літератури: ХХ – поч. ХХІ ст. : навчальний посібник : у 3 т. / В. І. Кузьменко та ін. – Т. 3. – К. : Академвидав, 2017. – 577 с.
12. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. – К., 1997.
13. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму : монографія / Ярослав Поліщук. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2002. – 392 с.
14. Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття: у 4-х кн. / упоряд. В. Яременко. – К. : Аконіт, 1994 – 2001.
15. Чижевський Д. І. Історія української літератури (від початків до доби реалізму) . – Нью-Йорк: Українська Вільна Академія Наук у США, 1956. – 511 с.

Додаткова

1. Агеєва В. Апологія модерну: обрис ХХ віку / Віра Агеєва. – К. : Грані-Т, 2011. – 408 с.
2. Барабаш Ю. Я. Вибрані студії : Сковорода. Гоголь. Шевченко / Юрій Барабаш. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 741 с.
3. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій / Оксана Забужко. – К. : Факт, 2007. – 640 с.– (Сер. «Висока полиця»).

4. Кузьменко В. І. Історія української літератури: ХХ – поч. ХХІ ст. : навчальний посібник : у 3 т. / В. І. Кузьменко, О. О. Гарачковська, М. В. Кузьменко. – Т. 2. – К. : Академвидав, 2014. – 536 с.
5. Мацько В. П. Українська еміграційна проза ХХ століття : [монографія] / В. П. Мацько. – Хмельницький : ПП Дереза І. Ж. – 2009. – 388 с.
6. Моклиця М. В. Модернізм як структура : Філософія. Психологія. Поетика : монографія / Марія Моклиця. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. – 390 с.
7. Поліщук Я. Література як геокультурний проект: Монографія. – К.: Академвидав, 2008. – 304 с.
8. Тарнашинська Л. Українське шістдесятництво : профілі на тлі покоління (історико-літературний та поетикальний аспекти) / Людмила Тарнашинська ; Ін-т літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України. – К. : Смолоским, 2010. – 632 с.
9. Ушкалов Л. Есеї про українське бароко / Леонід Ушкалов. – К. : Факт. – Наш час, 2006. – 284 с. – (Сер. «Висока полиця»).

Довідкові видання

1. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. І. Ковалів]. – Т. 1. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 608 с. – (Енциклопедія ерудита).
2. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. І. Ковалів]. – Т. 2. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 624 с. – (Енциклопедія ерудита).
3. Літературознавчий словник-довідник / [Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін.]. – К. : ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.

Додаткова

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Бандура О.М. Шкільний підручник з української літератури. – К.: Педагогічна думка, 2001.
2. Жила С.О. Теорія і практика української літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи. – Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2004.
3. Концепція літературної освіти в 12-річній загальноосвітній школі (Проект) / за ред. Н.Й.Волошиної // Укр. літ. в загальноосвітній школі. – 2002. – №1.
4. Куцевол О. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури. – Вінниця: Глобус-Прес, 2006.
5. Лісовський А.М. Морфологія художності твору і вивчення літератури в школі. – Житомир: Полісся, 2004.
6. Марко В.П. Основи аналізу літературного твору. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В.Винниченка, 2003.

7. Мірошниченко Л.Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник для студентів-філологів. – К.: Ленвіт, 2000.
8. Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посібник / За ред. Н.Й.Волошиної. – К.: Ленвіт, 2002.
9. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти. – К.: Ленвіт, 2000.
10. Степанишин Б. Викладання української літератури в школі. – К.: Проза, 1995.

Додаткова

1. Токмань Г. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. – К.: Міленіум, 2002.
2. Шуляр В.І. Урок літератури в умовах 12-річної школи: 5-9 класи. – Миколаїв: Вид-во «Іліон», 2006.
3. Ситченко А.Л. Методика викладання літератури: термінологічний словник. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008.
4. Ситченко А.В. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу. – К.: Ленвіт, 2004.